

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Johanna Niskanen

LASTEN SUPERSYDÄNKORTIT -

Myönteisten vuorovaikutustaitojen ja hyvinvoinnin
tukeminen varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyö
Toukokuu 2022

Karelia
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2022
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä

Johanna Niskanen

Nimeke

LASTEN SUPERSYDÄNKORTIT – Myönteisten vuorovaikutustaitojen ja hyvinvoinnin tukeminen varhaiskasvatuksessa

Toimeksiantaja Helsingin varhaiskasvatus, Violanpuiston päiväkoti

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli mahdollistaa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöön myönteisiä vuorovaikutushetkiä, jotka tukevat lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja, hyvinvointia sekä myönteisyyttä itseään ja toisia kohtaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää materiaalia varhaiskasvattajien työn tueksi lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluun ja hyvinvoinnin tukemiseen.

Toiminnallisen opinnäytetyöni keskeiset osallistamisen ja tiedontuotannon menetelmät olivat keskustelut, kysely ja Lasten Supersydänkorttien testaaminen, joissa osallistin Violanpuiston päiväkodin varhaiskasvattajia. Testauksen päätyttyä keräsin palautetta testaukseen osallistuneelta ryhmältä korttien viimeistelemiseksi. Lasten Supersydänkorttien sisältö valikoitui varhaiskasvattajille laatimani kyselyn perusteella.

Tuotoksena syntyi Lasten Supersydänkortit, jotka sisältävät tunne- ja vahvuuskortteja, havainnollistavia kuvia ja osallistavia kysymyksiä sisältäviä keskustelukortteja sekä erilaisia harjoitteita. Korttien käyttökokemuksen pohjalta kortit tuovat lisäarvoa ja uusia ideoita kasvattajan työn tueksi ja vastaavat hyvin tarkoitustaan. Kortit ovat helposti saatavilla ja levitettävissä myös muihin varhaiskasvatusyksiköihin. Jatkoa ajatellen aihetta voi kohdentaa työyhteisöjen hyvinvointiin.

Kieli
suomi

Sivuja 50
Liitteet 4
Liitesivumäärä 21

Asiasanat

varhaiskasvatus, tunne- ja vuorovaikutustaidot, positiivinen pedagogiikka

THESIS
May 2022
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +350 13 260 600 (switchboard)

Author

Johanna Niskanen

Title

CHILDREN'S SUPER HEART CARDS - Supporting positive interaction skills and well-being in Early Childhood Education
Commissioned by Helsinki Early Childhood Education, Violanpuisto daycare Center

Abstract

The purpose of this thesis was to enable positive interaction moments in the learning environment of early childhood education, which support children's emotional and interaction skills, well-being and positivity towards themselves and others. The aim of the thesis was to develop material to support the work of early childhood educators in practicing children's emotional and interaction skills and supporting their well-being.

The main methods of involvement and information production in my functional thesis were discussions, a survey and testing of the Children's Super heart Cards, in which I involved the early childhood educators of Violanpuisto daycare center. At the end of the testing, I collected feedback from the testing team to finalize the cards. The content of the Children's Super heart Cards was selected based on a survey I conducted for early childhood educators.

The output of this functional thesis was Children's Super heart Cards, which contain emotion and strength cards, discussion cards with illustrative pictures and participatory questions, as well as various exercises. Based on the experience of using the cards, the cards bring added value and new ideas to support the work of the educator and correspond well to their purpose. The cards are easily accessible and can be distributed to other early childhood education units. For the future, the topic can be focused on the well-being of work communities.

Language
Finnish

Pages 50
Appendices 4
Pages of Appendices 21

Keywordsⁱⁱ

early childhood education, emotional and interaction skills, positive pedagogy

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus	6
2.1	Varhaiskasvatuksen lähtökohdat	6
2.2	Tavoitteellinen varhaiskasvatus	7
3	Myönteisten vuorovaikutustaitojen ja hyvinvoinnin perusta.....	10
3.1	Toimiva ja turvallinen arki	10
3.2	Vuorovaikutussuhteen luominen.....	11
3.3	Vuorovaikutus ryhmässä	12
3.4	Tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen	14
4	Positiivinen pedagogiikka ja PERMA-teoria	17
4.1	PERMA-hyvinvointiteoria	17
4.2	Positiivinen pedagogiikka	20
4.3	Työyhteisön vaikutus ja kasvattajan velvollisuus myönteisen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin vahvistajana.....	22
5	Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt	24
6	Opinnäytetyön lähtökohdat	26
6.1	Toimeksiantajan esittely	26
6.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	26
7	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat.....	27
7.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	27
7.2	Opinnäytetyötä ohjaava prosessi.....	27
7.3	Tiedontuotannon ja osallistamisen menetelmät	29
7.4	Arviointimenetelmät	31
8	Opinnäytetyön prosessi	33
8.1	Opinnäytetyön aloitus- ja suunnitteluvaihe	33
8.2	Opinnäytetyön käytännön toteutus	34
8.3	Tarkistus- ja viimeistelyvaihe	39
9	Lasten Supersydänkortit	40
10	Pohdinta.....	42
10.1	Johtopäätökset	42
10.2	Luotettavuus ja eettisyys	45
10.3	Ammatillinen kasvu	46
10.4	Jatkokehittämissideat	47
	Lähteet.....	49

Liitteet

Liite1 Kyselylomake

Liite2 Tiedote huoltajille

Liite3 Palautelomake

Liite4 Lasten Supersydänkortit

1 Johdanto

Kyky sosiaaliseen vuorovaikutukseen mahdollistuu, kun lapselle opetetaan taitoja, jotka kehittävät lapsen kykyä samaistua toiseen ihmiseen ja tunnistaa, miltä toisesta tuntuu (Jalovaara 2005, 38). Kasvatuksen rakentaminen empatian, yhteyden, kunnioituksen ja positiivisten rajojen varaan luo hyvän perustan tunne- ja vuorovaikutustaitojen, sosiaalisten taitojen hyvinvoinnin ja itsetunnon rakentumiselle (Trogen 2020, 43). Kun lapselle tarjotaan myönteisiä kokemuksia vuorovaikutussuhteista, antaa se lapselle voimavaroja koko hänen elämänsä polulle. Lapsella on tarve tulla kuulluksi ja nähdyksi. Aikuisella on velvollisuus vastata tähän tarpeeseen. (Leskisenoja 2019, 111–113.)

Yhteiskunnallisesti merkityksellinen ja ajankohtainen aihe lasten moninaisista mielenterveyden ja käyttäytymisen haasteista sai minut pohtimaan varhaiskasvatuksen mahdollisuuksia lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitojen ja hyvinvoinnin tukijana. Opinnäytetyön tarkoitus on mahdollistaa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöön myönteisiä vuorovaikutushetkiä, jotka tukevat lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitoja, hyvinvointia sekä myönteisyyttä itseään ja toisia kohtaan. Raportti käsittelee varhaiskasvatustyön mahdollisuuksista vastata haasteisiin ennaltaehkäisemällä niitä jo hyvin varhaisessa vaiheessa lapsen elämää. Samalla se vastaa myös varhaiskasvatuksessa tehtävän työn tavoitteisiin ja laadukkuuteen. Opinnäytetyö on toiminnallinen. Työn tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa Helsingin kaupungin varhaiskasvatustyöyksikkö Violanpuiston kasvattajien työvälineeksi tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja hyvinvointia tukevat kortit. Opinnäytetyön keskeisimpinä käsitteinä avaan varhaiskasvatusta, tunne- ja vuorovaikutustaitoja, positiivista pedagogiikkaa ja PERMA-hyvinvointiteoriaa.

Opinnäytetyöni tuotoksena syntyi Violanpuiston varhaiskasvatustaitojen käyttöön Lasten Supersydänkortit lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen ja hyvinvoinnin tukemiseen.

2 Varhaiskasvatus

2.1 Varhaiskasvatuksen lähtökohdat

Varhaiskasvatus koostuu kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta ja siinä painottuu erityisesti pedagogiikka. Pedagoginen toiminta muodostuu kaikista näistä osista. Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kokonaisuutta, ja se käsittää ikävuodet 0–6 vuoteen. Varhaiskasvatuksella on useampi tärkeä tehtävä, kuten lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen. Sen avulla ehkäistään syrjäytymistä ja edistetään lapsen hyvinvointia sekä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Varhaiskasvatuksessa opitut taidot ja tiedot vahvistavat lasten osallisuutta ja toimijuutta yhteiskunnassamme. Samalla varhaiskasvatus on kasvatuskumppanuutta perheiden kanssa tarkoituksenaan tukea huoltajia kasvatustyössä ja mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään ja opintoihin. Nykyisin varhaiskasvatuksen merkitys nähdään nimenomaan lapsen subjektiivisena oikeutena ja kehityksen kannalta oleellisena järjestää (Opetushallitus 2020a).

Varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja tavoitteita määrittää varhaiskasvatuslaki (540/2018). Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatus tarkoittaa suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, joka on pedagogisesti painottunutta (540/2018, 2§). Tavoitteellisen, laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteuttamista ohjaa opetushallituksen varhaiskasvatuslakiin perustuva varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jotka ovat oikeudellisesti velvoittavia asiakirjoja. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet koostuvat kolmesta tasosta; valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmista. (Opetushallitus 2018, 3.)

Laadukkaan varhaiskasvatuksen lähtökohtana on lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä kasvattajan tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee tuntea jokainen lapsi ja ottaa huomioon heidän yksilöllinen kehityksensä. (Opetushallitus 2018, 19.)

2.2 Tavoitteellinen varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksessa tulee ohjata lasta toimimaan toisia ihmisiä kunnioittavasti ja eettisesti toimimaan vastuullisesti. Varhaiskasvatus kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja ja edistää lapsen kykyä toimia omassa vertaisryhmässään. Lapselle tulee taata osallistumisen ja omiin asioihinsa vaikuttamisen mahdollisuus. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen varhaiskasvatus on lapsen pedagogista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin tukeminen ja myönteistä oppimista edistävien puitteiden luominen monipuolisella pedagogisella toiminnalla ja turvallisella varhaiskasvatusympäristöllä. Kunnioittava toimiminen lapsen kanssa ja pyrkiminen pysyviin vuorovaikutussuhteisiin lasten ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä tulee turvata varhaiskasvatuksessa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Varhaiskasvatus toteutuu vuorovaikutuksessa henkilöstön, lasten ja ympäristön välillä (Opetushallitus 2018, 22). Vuorovaikutus on yksi keskeisimpiä varhaiskasvatusta määrittäviä tekijöitä. Se on koko sosiaalisen ympäristömme ydin, joka määrittää olennaisesti sitä, millaisia olemme. Vuorovaikutusta tapahtuu jatkuvasti ja ihminen määrittää itseään vuorovaikutuksen perusteella kaiken aikaa. Ihmisenä oleminen ja kasvaminen saavat merkityksen suhteessa vuorovaikutukseen. (Ahonen 2018, 78.) Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja aikuisten ja vertaisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä tekemisessä (Opetushallitus 2018, 24).

Varhaiskasvatuksessa, kasvamisessa ja yleisesti elämässä tarvitaan tiedon lisäksi erilaisia taitoja. Näitä taitoja ovat muun muassa vuorovaikutustaidot, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (kuvio 1). Hyvä ja tavoitteellinen varhaiskasvatus mahdollistaa näiden taitojen kehittymisen ja vahvistumisen. (Opetushallitus 2018, 23-24.) Laadukas pedagoginen toiminta mahdollistaa laaja-alaiseen osaamiseen tähtäävää lasten oppimista ja hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen laaja-alaisessa osaamisessa painotetaan uudenlaista tapaa oppia laajempia kokonaisuuksia, jossa tärkeässä osassa nähdään lasten omat arvot, tahto ja suhtautumistapa.

Laaja-alainen osaaminen käsittää ajattelun ja oppimisen, kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun, itsestä huolehtimisen ja arjen taidot, monilukutaidon ja tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen sekä osallistumisen ja vaikuttamisen taidot. (Opetushallitus 2018, 32.) Osaamisen kehittyminen alkaa jo vauvasuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat varhaiskasvatuksen suunnitelmista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmiin. (Opetushallitus 2018, 24.)

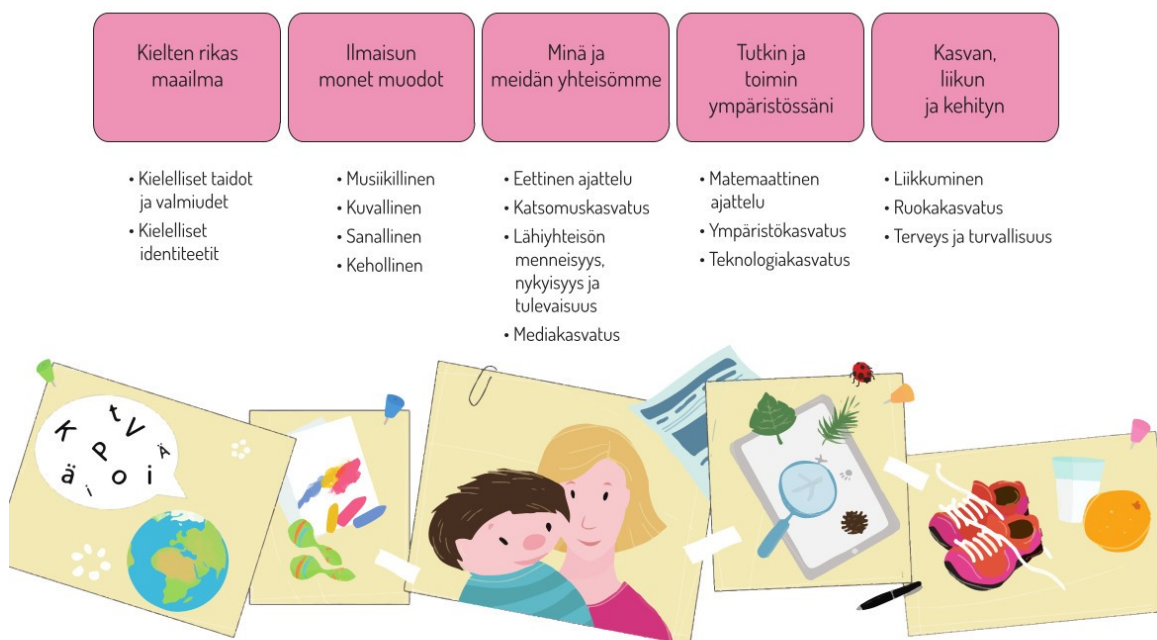

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys. (Opetushallitus 2018, 36)

Aikuinen toimii esimerkkinä lapselle ja näin ollen määrittää vahvasti sitä, mitä lapset omaksuvat omaan toimintaansa. On siis olennaista korostaa sitä, miten aikuinen suhtautuu laaja-alaiseen osaamiseen. (Ahonen 2018, 44.) Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet vaatii lapsen osallisuutta ja aktiivista toimijuutta yhteisössä. Tämä huomioiden lasten tulee saada olla osallisena varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. Oppimisen osa-alueet tulee tiedostaa selkeästi, kun suunnitellaan ja kehitetään toimintaa (Ahonen 2018, 46.)

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisimpinä tavoitteina ja sisältöinä on viisi oppimisen aluetta: Kielten rikas maailma, Kasvan, liikun ja kehityn, Ilmaisun monet muodot, Tutkin ja toimin ympäristössäni sekä Minä ja meidän yhteisömme (kuviot 2). Nämä ohjaavat henkilöstöä monipuolisen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa, samalla mahdollistaen lasten oikeuden monipuolisiin kokemuksiin oppimisen eri alueista. (Opetushallitus 2018, 40.)

Oppimisen alueet

Kuvio 2. Varhaiskasvatuksen oppimisen alueet. (Opetushallitus 2022)

3 Myönteisten vuorovaikutustaitojen ja hyvinvoinnin perusta

3.1 Toimiva ja turvallinen arki

Miltä tuntuisi tulla työpaikalle aamulla tietäen, että sinusta välitetään siellä? Tieto siitä, että sinut nähdään ihmisenä, kokonaisuutena ja omana itsenä, ja että läsnäoloasi arvostetaan ja siitä iloitaan vahvuuksinesi ja heikkouksinesi, tuo arkeesi merkityksellisyyttä ja turvallisuutta. Työpaikalla, jossa kannustetaan ja pelataan yhteisillä säännöillä ja jossa saat tarvittaessa tukea, voit ilmaista tunteesi ja näyttää inhimillisyytesi tukee työyhteisösi tunnekulttuuria ja vaikuttaa hyvinvointiin ja ihmisten väliseen ymmärrykseen ja vuorovaikutukseen. (Pessi, Martela & Paakkanen 2017, 12-13.)

Siinä missä aikuiset työpaikoillaan, myös lapset kasvuympäristöissään tarvitsevat hyvään arkeen myönteistä suhtautumista, kunnioittavaa kohtaamista ja turvalliset puitteet. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ensisijainen tehtävä on huolehtia lapsista ja ensisijainen tavoite huolehtia lapsen hyvinvoinnista, jonka kannalta merkityksellisintä on se, miten turvallista ja sujuvaa lasten arki on. Kasvat-taja on vastuussa siitä, miten hyvänä ja ylipäänsä millaisena lapsen arki päivä-hoidossa ilmenee. (Koivunen 2013, 9-10.)

Hyvän arjen luominen ja lapsen hyvinvoinnin takaaminen päivähoidossa vastaa kasvatustyön velvoittamiin asiakirjoihin, kuten valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja varhaiskasvatustalakiin. Varhaiskasvatuksen ensisijainen tehtävä ja pedagogisen toiminnan perusta on lapsuuden merkityksen ymmärtäminen ja edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveyttä; kasvua ja kehitystä sekä tukea oppimista ja myönteisiä oppimiskokemuksia. Varhaiskasvatuksella on myös tärkeä tehtävä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. (Opetushallitus 2018, 14.) Varhaiskasvatustalain (540/2018) 3 §:n mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on myös turvata lapsen turvallinen kasvuympäristö ja kehittää lapsen

yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä kunnioittavaa kohtaamista eri arjen tilanteissa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Lapset oppivat parhaiten, kun arki toimii, lapsi voi hyvin ja kokee olonsa turvaliseksi. Myönteiset kokemukset ja vuorovaikutussuhteet lisäävät oppimista. Yhteenkuuluvuuden tunne ja kokemus vertaisryhmästä ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Kasvamista, kehittymistä ja oppimista tapahtuu muun muassa ympäristön havainnoimisen kautta, vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa ja muiden toimintaa peilaamalla ja jäljittelemällä. Hyvään arkeen, turvallisuuden tunteeseen ja sitä kautta hyvinvointiin kuuluu myönteiset kokemukset ihmissuhteissa ja yhteenkuuluvuuden tunne toisen ihmisen kanssa. (Opetushallitus 2018, 21-22.)

3.2 Vuorovaikutussuhteen luominen

Kasvatuksen rakentaminen yhteyden, kunnioituksen, empatian ja positiivisen ajattelun varaan luo hyvän perustan muiden elämäntaitojen, kuten hyvinvointi-, tunne- ja vuorovaikutustaitojen, yhteisten sääntöjen, sosiaalisten taitojen, minäpystyvyyden ja itsetunnon rakentumiselle (Trogen 2020, 43). Yhteydellä ja yhteenkuuluvuuden tunteella luodaan yhteistä kasvupohjaa, jossa voidaan hyvin kasvaa ja kehittyä. Oppimisen näkökulmasta yhteys nousee suurimmaksi, koska ilman yhteyttä on vaikea opettaa tai oppia. Tiedon vastaanottaminen hankaloituu ja yhteyden katkettua väylä on auki haastaville tilanteille. Ratkaisuna tilanteeseen on yhteyden palauttaminen. Vastuu yhteyden palautumisesta on aikuisella. Lapselle yhteys ja sen palauttaminen on elinehto. Toisinaan yhteyden palauttamiseen ei löydy vastauksia, mutta leikki ja leikillisuus toimivat hyvänä keinona palauttamiseen. Samalla ne vahvistavat yhteyttä. (Trogen 2020, 45-48.)

Oppimisen lisäksi yhteyttä tarvitaan lapsen hyvinvointiin ja vuorovaikutussuhteisiin. Luodakseen lapselle turvallisen kasvu-ympäristön, vaatii se turvallisen kiintymyssuhteen rakentamista aikuisen ja lapsen välillä. Se on päätavoite vuorovaikutuksen luomisessa jokaisessa ihmissuhteessa. Kasvattaja viitoittaa tietä turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiseen. Päästäkseen sinne tarvitaan sen luo-

misessa turvaa, nähdäksi tulemista, lohdutusta ja läsnäoloa. Kasvattaja on lapselle tuki lapsen kohdatessa vastoinkäymisiä, joka tarjoaa heille henkisiä välineitä, turvaa ja lohdutusta, vastoinkäymisten käsittelyyn. Turvallinen kiintymyssuhde kehittää lapsen itsetuntoa ja tunteiden säätelytaitoja. Se näkyy lapsen hyvissä sosiaalisissa taidoissa, empatiakyvyssä ja elämään luottamisessa. (Trogen 2020, 45-47.) Turvallisesti kiinnittynyt lapsi ei kasva vapaaksi vastoinkäymisistä, mutta heille on annettu luottamus siihen, että joku on heitä varten ja he ovat näin kykeneväisiä muodostamaan tyydyttäviä suhteita ja siirtämään tämä luottamus omille lapsilleen (Karen 1990, Carney & Youngin 2012, 171 mukaan).

Vuorovaikutuksessa kasvattajan ja lapsen välillä kasvattajan on oltava yhteydessä ja henkisesti läsnä osoittaen lapselle kiinnostusta ja välittämistä (Koivisto 2007, 125-126). Hellä kosketus ja läsnäolo tuo lapselle läheisyyttä ja turvaa. Kosketusyhteydellä lapsen ja aikuisen välille rakentuu hoivaava tunneyhteys, joka rauhoittaa lasta ja helpottaa lapsen oloa vaikeissa tilanteissa. Turvallisuutta tuovan suhteen luomistyöhön kuuluukin keskeisesti kyky koskea ja rauhoittaa pieni lapsi fyysisesti ja tällä tavoin tarjota lapselle hoivaavaa tunneyhteyttä. (Salo 2012, 98.) Päiväkotikontekstissa on hyvä huomioida esimerkiksi aamulla ja päivän aikana tapahtuvien siirtymien jälkeen yhteyden vahvistaminen. Keinoina tähän on läsnäolo, kuunteleminen, katse, hymy ja lämmin kosketus. Myös ei-toivotuissa tilanteissa useimmiten lapsi janoaa yhteyttä, on ”huomionhakuisuuden” sijaan yhteydenhaluinen. Hän kertoo tarpeistaan ja toiveistaan sekä halustaan yhteyden teoilla. Hyvällä yhteydellä varmistetaan omien tarpeiden lisäksi toisten tarpeet ja huomioon ottaminen sekä yhdessä oleminen. (Trogen 2020, 49.)

3.3 Vuorovaikutus ryhmässä

Yhteyden muodostumisen lisäksi kasvupohja ruokkii yhdessä olemista ja lapsi oppii vertais- ja ystävyssuhteista ja niiden tuomista kokemuksista. Saadakseen myönteisiä kokemuksia lapsi tarvitsee erilaisia taitoja niin sanottua sosiaalista kompetenssia. Näitä taitoja ovat muun muassa ryhmään liittyminen ja yhteistyö, aikeet ja odotukset muita kohtaan, tunnetaidot ja temperamentti sekä ympäristötekijät ja ryhmän vuorovaikutus. Lapsen sosiaaliset kompetenssit näkyvät hyvin

laaja-alaisesti ja voivat olla myös kulttuurisidonnaisia. Kulttuuritaustasta riippumatta myönteisiin vuorovaikutussuhteisiin pääsemiseen vertais- ja ystävyyssuhteissa, kyvyllä käyttää omia ja ympäristön voimavaroja menestyksekkäästi, voidaan saavuttaa tavoiteltavaa hyväksyntää ja myönteistä käyttäytymistä ryhmässä. Puutteelliset taidot vertais- ja ystävyyssuhteissa ja heikot sosiaaliset kompetenssit voivat johtaa erilaisiin käyttäytymisen haasteisiin ja epäonnistuneisiin sosiaalisiin suhteisiin. Näitä taitoja voidaan kuitenkin harjoitella, ja siinä missä kiintymyssuhteidenkin luomisessa, aikuisen aidolla läsnäololla ja vahvalla yhteydellä lapseen on merkityksellinen ja iso rooli. (Repo 2015, 125-126.)

Ryhmään kuulumisen ja hyväksytyksi tulemisen tunne siinä on lapselle tärkeä kokemus jo hyvin pienestä pitäen. Se on oikeastaan elämässä koko ihmisyyden ja inhimillisyyden peruspohja. Se luo mahdollisuuksia emotionaalisen turvallisuuden ilmapiirille ja siellä toimimiselle, kasvamiselle ja kehittymiselle. Lapsi tarvitsee kokemuksia itsetuntemuksesta ja arvostuksesta omana itsenään, ja siitä, että toisen kanssa on mukava olla ja toiseen voi luottaa. Tähän vastaavasti tarvitsemme riittävästi positiivisia vuorovaikutuksen kokemuksia lasten ja aikuisten kanssa. Myönteisen yhteistoiminnan toteutumiseksi on välttämätöntä, että ilmapiiri ryhmässä on turvallinen. On aikuisen tehtävä tarjota läsnäoloa ja apua niin, että lapsi voi luottaa siihen aina tarvitessaan. Lasten tulee tulla arvostetuksi ja kunnioitetuksi ja tietoiseksi siitä, että aikuinen kannattelee luoden onnistumisen kokemuksia yksilöllisesti ja ryhmänä samalla tarjoten turvallisuuden tunnetta. (Repo 2015, 128.)

Ryhmän me-hengen vahvistaminen tukee turvallisuuden tunnetta ja vastaa lapsen osallisuuden toteutumiseen. Tämä on vaikuttamassa omalta osaltaan sosiaalisten haasteiden, kuten kiusaamisen ehkäisyssä. Päiväkotikontekstissa osallisuus on yhteisöön kuulumista. Se on lapselle näkyväksi ja kuulluksi tulemista, lapsen toiveiden kuuntelemista, mutta myös vaihtoehtojen antamista. Me-henkeä luodaan ryhmän vahvuuksia esiintuomalla ja hyödyntämällä. Tämä tukee myös osallisuuden kokemuksen tunnetta. Aikuisen tehtävä on luoda ilmapiiri, jossa lapset huolehtivat toisistaan. Toisen lapsen hyvinvoinnista huolehtiminen edellyttää

sitä, että lapsi voi tulla kertomaan ryhmän asiasta aikuiselle. Se, että lapsi ylipäänsä haluaa toimia näin, vaatii turvallista ilmapiiriä, ja tekemällä niin, kasvattaa se turvallisuuden tunnetta lisää. (Repo 2015, 131.)

Kun aikuinen toimii empaattisuudessa, myös lapset oppivat myötätunnon taidon ja vastuullisuuden toiminnassaan. Tahto vaikuttaa myönteisesti yhteiskunnassa nähtävissä oleviin haasteisiin, muutoksen tulee lähteä aikuisista: aikuisten on muututtava ensin, jotta lapset voivat muuttua. Kasvattajan peruspilari työlleen on yhteys, yhteys itseen ja toisiin ihmisiin. Ilman yhteyttä ei voi opettaa. Ilman opetusta ja yhteenkuuluvuutta ei myöskään tavoita varhaiskasvatuksen asettamia tarkoitusperiä ja kasvattajan roolia ja vastuuta yhteiskunnallisesti merkityksellisessä työssä. (Trogen 2020, 45.)

3.4 Tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen

Sosioemotionaaliset taidot eli tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa. Lapsen sosioemotionaalisuus taitona, kehityksenä ja tuen tarpeena tulee esiin siinä, miten lapset näyttävät ja käyvät läpi tunteitaan ja minkälaiset vuorovaikutustaidot ohjaavat heitä sosiaalisissa tilanteissa. (Ahonen 2017, 16-17.) Vuorovaikutus kahden tai useamman ihmisen välillä on puutteellista tai ainakin vailla yhteyttä ilman tunteita. Tunteet täydentävät meitä ihmisinä ja tätä myöden elämäämme. Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa tunteilla on merkittävä rooli. Lasten tunneilmaisu ja kyky tunteiden tunnistamiseen ja tulkintaan kehittyy asteittain myötäillen muuta kehitystä. Fysiologiset reaktiot, kuten silmien ja pään liikkeet, ilmeet, asennot ja puhe, tuovat tunteet näkyviksi. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppala 2018, 115.) Ilman tunteita ei voi tulla toimeen ja erityisesti tämä korostuu vuorovaikutuksessa. On erityisen tärkeää opettaa lapselle taitoja, jotka kehittävät kykyä samaistua toiseen ihmiseen, jotta hän osaisi tunnistaa miltä toisesta tuntuu. Näin mahdollistuu myös kyky sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Jalovaara 2005, 38.)

Vuorovaikutustilanteissa tarvittavilla sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan kykyä ja valmiuksia tulla toimeen muiden ihmisten kanssa ja ymmärtää hänen näkökantonsa ja tunteitaan. Sosiaalisten taitojen määritelmä vaihtelee ja on riippuvainen

kulttuurista. Sosiaalisten ongelmien ratkaiseminen ja kyky valita ongelmanratkaisutilanteisiin oikea vaihtoehto liitetään keskeisesti sosiaalisiin taitoihin. Tämän taidon avulla ihminen kykenee selviytymään vuorovaikutustilanteissa. (Keltikangas-Järvinen 2010, 20–23.) Sosiaaliset taidot tulevat esiin lapsen kykyinä olla aloitteellinen, tehdä ehdotuksia ja päästä mukaan leikkiin. Tämä vaatii empatiakykyä, joka on tärkeä sosiaalinen taito eli taito tehdä havaintoja toisten tunteista ja ajatuksista sekä oman toiminnan seurauksista. Sen avulla toimiminen ryhmässä helpottuu. (Nurmi ym. 2018, 61–62.)

Sosiaalisesti taitavat lapset ovat usein suosittuja kaveripiirissä, ja heidän on helppo solmia ystävyys-suhteita ja ylläpitää niitä. Heille on myös ominaista muuttaa toimintasuunnitelmaa tilanteen mukaan. Lapsen sosiaalinen kyky laajenee ja monipuolistuu 3–6 ikävuoden aikana, jolloin kielitaito mahdollistaa uudenlaisen tavan olla sosiaalisessa kanssakäymisessä. Vertaistensa kanssa lapsi kokee yhteenkuuluvuutta ja oppii sosiaalisista suhteista, ja niiden pysyvyydestä. Vanhemmillä ja perheen vuorovaikutuksen malleilla on keskeinen merkitys sosiaalisten taitojen omaksumisessa. (Nurmi ym. 2018, 61–62.) Lapsuusiässä harjoiteltavat eettiset ja moraaliset taidot kuuluvat kiinteästi sosiaalisiin taitoihin. Nämä taidot tukevat lasta sitoutumaan yhteisönsä, ja jää kasvattajien tehtäväksi ohjata lasta sosiaalisesti kestävään ja rakentavaan toimintaan. (Keltikangas-Järvinen, 2010, 24–25.)

Negatiivisten tunteiden hallitsemisen ja itsesäätelytaitojen kehittämisen opettaminen lapselle on varhaiskasvatuksen keskeisempiä tehtäviä. Näiden taitojen kehittymisessä vertaisryhmä on tärkeässä asemassa, ja taitojen opettamisen kannalta kasvattaja merkittävässä roolissa. (Repo 2015, 27.) Tunteet eivät ole pysyviä tiloja, vaan tunne-elämään kuuluu mahdollisuus koko tunteiden kirjoon ja muuttuviin olotiloihin. Tärkeää on oppia, miten niitä säädellään. Tunteiden säätely ei ole tunteiden torjumista ja vaijentamista, vaan niiden käsittelyä niin, että mielen tasapaino ja toimintakyky toimisi parhaalla mahdollisella tavalla. Tunteiden säätelytaidot kehittyvät vuosia, jopa vuosikymmeniä. Useimmilla lapsilla tunteiden säätelyn tapoja opitaan kymmeneen ikävuoteen mennessä. Lapset oppivat pikkuhiljaa käyttämään hyväksi kykyä ratkaista ongelmia, etsimään tukea toisilta lapsilta tai aikuisilta, suuntaamaan ajattelua uuteen suuntaan ja vetäytymään

omiin kuvitelmiinsa. Tunne-elämän kehityksen kannalta lapsen tunnekokemuksista keskusteleminen lapsen kanssa on aikuisen tärkeää tehtävää. (Nurmi ym.2018,118–119.)

Ajan myötä lapsi oppii havainnoimaan, että positiiviset ja negatiiviset tunteet voidaan kohdistaa samaan ihmiseen. Välillä vanhemmat ja lapselle läheiset aikuiset toimivat lapsen toivomalla tavalla ja toisinaan taas tuottavat pettymyksiä. Usein kysymys on tarpeiden tyydytyksestä lapsen näkökulmasta käsin. Pienelle lapselle ”hyvä äiti” tyydyttää lapsen perustarpeet, ja ”paha äiti” vuorostaan ei ymmärräkään huomioida tarpeeksi. Ensimmäisen ikävuoden jälkeen lapsi oppii vasta yhdistämään nämä ristiriitaiset tunteensa ja ymmärtää, että kysymyksessä on sama ihminen, joka toimii eri tavoin eri tilanteessa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 36.) Lapsen sosiaaliset taidot perustuvat lapsen varhaisiin kokemuksiin, ja pohja lapsen koko sosiaaliselle kehitykselle luodaan varhaisessa kiintymyssuhteessa. Tätä kautta lapsi oppii luottamaan ja toimimaan yhdessä toisten kanssa. Lapselle alkaa vähitellen muodostua käsitys itsestään sosiaalisena olentona, ja hän alkaa omaksua erilaisia ympäristön mahdollistamia toimintatapoja vuorovaikutustilanteissa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 43.)

Vielä puutteellinen tunteiden säätely pienellä lapsella saa aikaan paljon suurempaa ja voimakkaampaa tunteiden ilmaisua, kuin aikuisella. Tämän vuoksi lapsi tarvitsee aikuiselta konkreettista tukea, syliä ja läheisyyttä pystyäkseen hillitsemään itseään ja tunteitaan. Tunnetaidot alkavat sisäistyä juuri tätä kautta, kun tunteiden harjoittelulle ja irti päästämislle on turvallinen ja ns. hyväksytty ympäristö. (Puura 2019,12.) Leikki-ikään tultaessa tunteiden kokemisen kirjo alkaa olla valmiina. Tunteet, kuten ylpeys, myötätunto, syyllisyys ja häpeä ovat kehittyneet, mutta koko kirjon kanssa selviytymistä harjoitellaan koko lapsuuden ajan, jopa koko elämän mittaisen matkan. Tunteiden harjoitteluun lapsi tarvitsee toisia luotettavia ihmisiä ja turvallisen ympäristön. Vuorovaikutustilanteet ovat niitä paikkoja, joissa lapsi oppii tunteista ja niiden säätelystä. Tunnevuorovaikutuksen ollessa hyvä, lapsen tunteet ja käyttäytyminen tulevat huomatuksi, ymmärretyksi ja jaetuksi myötätuntoisesti. Aikuiset vastaavat lapsen tunteisiin oikealla tavalla,

lämmöllä ja johdonmukaisesti. Omien tunteiden säätely ja lapsen usein voimak-
kaiden ja ristiriitaisten tunteiden tunnistaminen ja hänen auttamisensa tunteiden
viidakossa ei aina ole helppoa. (Puura 2019, 139-140.)

Laadukkaan pedagogisen toiminnan perustana on huomioitava kasvattajan omat
vuorovaikutustaidot. Varhaiskasvatuksessa työskentelevät tekevät työtä omalla
persoonallaan. Siitä syystä vuorovaikutustaitojen kehittäminen kehittää myös
varhaiskasvatuksen laatua. (Ahonen 2017, 58-60.) Vuorovaikutustilanteissa läs-
näolon ja kuuntelemisen taito sekä välittämisen ja arvostuksen osoittaminen eri
keinoin luo pohjaa lapsen kehittyville sosiaalisille taidoille. Kyetäkseen näkemään
ja kuulemaan toisen ihmisen tulee tilanteessa olla aistit auki ja aidosti läsnä. Tä-
hän tarvitsemme vuorovaikutusta, vähintään kahden ihmisen välistä kommuni-
kointia, joka ei läheskään aina ole kielellistä, vaan myös keholla, ilmeillä ja eleillä,
non-verbaalisilla keinoilla tapahtuvaa vaikutusta. (Toivakka ym. 2011, 31-33.)

Ihmisten välistä vuorovaikutusta ja yhteisymmärrystä sekä jaettavaa viestiä sel-
keyttää sanallisen viestinnän perusta eli kieli. Vuorovaikutuksen voi jakaa tietoi-
seen ja tiedostamattomaan, ja siihen kuuluu ongelmanratkaisu, kommunikointi ja
yksilölliset taidot. Tiedostettuja viestejä voimme viestiä kielellä, kun kehomme
taas välittää niitä katseella, ilmeillä, eleillä, liikkeillä ja kosketuksella. Kehonkie-
lemme tukee sanallista viestintää ja toisinaan jopa korvaa sen kokonaan. Yh-
dessä ne kertovat viestin sanoman. Onnistuessaan kohtaamiset synnyttävät po-
siitiivisen mallin, joka tarjoaa mahdollisuuden toimia hyvän kokemuksen pohjalta
myös seuraavassa kohtaamisessa. (Toivakka ym. 2011, 31-33.)

4 Positiivinen pedagogiikka ja PERMA-teoria

4.1 PERMA-hyvinvointiteoria

Martin Seligmanin hyvinvointiteoria eli PERMA-teoria on yksi positiivisen psyko-
logian tunnetuimmista teorioista, jonka mukaan hyvinvointi on riippuvainen vii-
destä osa-alueesta. Näitä hyvinvoinnin osa-alueita eli hyvinvoinnin työkaluja kut-

sutaan viideksi supervoimaksi: myönteiset tunteet, toimintaan sitoutuminen, välittävät ihmissuhteet, merkityksellisyyden kokemukset ja saavuttaminen. (Leskisenoja 2019, 14.) PERMA-lyhenne muodostuu teorian osa-alueiden englanninkielisten sanojen alkukirjaimista: *positive emotions, engagement, relationships, meaning, accomplishment* (Leskisenoja 2019, 63).

Positiivinen pedagogiikka tunnetaan lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin vaikuttavana toimintatapana. Kasvatustyön aakkosissa kulmakiven hyvinvoinnille muodostaa *Myönteiset tunteet* -supervoima, kuten ilo, tyytyväisyys, kiitollisuus, kiinnostus, toiveikkaus, innostus, turvallisuuden tunne, myötätunto ja rakkaus. Näiden tunteiden kokeminen tuo paljon positiivisia vaikutuksia niin lapsen kuin kasvattajakin arkeen. Ne tuovat ihmisen parhaat puolet esiin älyllisellä, sosiaalisella, fyysisellä ja psykologisella osa-alueella. Myönteisillä tunteilla on suotuisia vaikutuksia lasten käyttäytymiseen, terveyteen, ihmissuhteisiin ja toimintaan sitoutumisessa. (Leskisenoja 2019, 65.)

Sitoutuminen -supervoima näyttäytyy lapsen flow-tilana eli syvänä kiinnostuksena ja toiminnan imuna sen hetkessä tekemisessä. Lapsi on keskittynyt ja lapsen mielenkiinto ja nautinto kyseiseen toimintaan on korkeimmillaan. Sitoutuneet lapset ovat sinnikkäitä, tarkkaavaisia ja täysin omistautuneita tekemiselleen. Tämä johtaa oppimiseen, tavoitteiden saavuttamiseen ja tätä kautta lapsen hyvinvointiin. (Leskisenoja 2019, 65.)

Välittävät ihmissuhteet -supervoima paikantuu PERMA-teorian ja koko positiivisen psykologian keskiöön. Tämä yhdistää toisiinsa kaikkein oleellisemmin positiivisen pedagogiikan ja kasvatustyön pienten lasten parissa. Globaalisti yhtenä tärkeimmistä hyvinvoinnin edellytyksistä on sosiaalisen tuen saaminen; rakastetuksi, arvostetuksi ja huolehdituksi tuleminen. Myönteiset ja turvalliset ihmissuhteet ovat elinehto pienten lasten kasvun ja kehityksen kannalta. Ilman lämmintä ja rakastavaa vuorovaikutussuhdetta lapselle ei mahdollistunut hyvinvointia ja oppimista edistävää kasvualustaa. Kodin ollessa lapsen tärkein kasvuympäristö, myös sen ulkopuolella syntyneet luottamukselliset ihmissuhteet edesauttavat tasapainoisen ja lapsen kehitystä edistävän ympäristön luomisessa. Nämä ihmissuhteet ovat lapsen elämälle välttämättömyys esimerkiksi lapsen aivojen optimaalisen kehityksen kannalta. (Leskisenoja 2019, 65-66.)

Merkityksellisyiden supervoima auttaa lasta näkemään oman elämänsä ja toimintansa arvokkuuden. Jo elämän varhaisista vaiheista lähtien pieni lapsi etsii merkityksellisyyttä ihmissuhteissaan, vuorovaikutustilanteissaan ja kokemuksissaan. Tämä supervoima on vahvasti yhteydessä itsetuntoon, käsitykseen omasta identiteetistä, osallisuudesta ja tulevaisuuden arvosta. Positiivisen psykologian näkökulmasta merkityksellisyyttä vahvistaa omien vahvuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen. (Leskisenoja 2019, 66.)

Viimeisenä ja viidentenä on *saavuttaminen*, joka liittyy lapsen oppimisen ja onnistumisen hetkiin, joiden tärkeänä taustana ovat kannustaminen, sisäisen motivaation herättäminen, toiveikkuuden ja sinnikkyuden vahvistaminen. Lapsen kokemaa iloa ja hyvinvointia lisää ja kyseisen supervoiman merkitystä moninkertaistaa aikuiselta saama myönteinen palaute, kehu ja onnistumisten sanoittaminen. (Leskisenoja 2019, 66.)

Vaikka supervoimat eritellään omana osionaan, on tärkeä huomioida, että pedagogisilta menettelyiltään, sisällöltään ja vaikutuksiltaan osa-alueet nivoutuvat toisiinsa käytännön työssä. Toimintatapa, jolla tuetaan tiettyä supervoimaa lapsen arjessa, voi yhtäaikaaisesti edistää myös useampaa supervoimaa. Tämä kertoo myös siitä, miten positiivinen pedagogiikka työotteena voi myötävaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin PERMA-teorian osa-alueiden avulla. (Leskisenoja 2019, 66.)

Hyvinvoinnin opettaminen vaatii yhtä lailla tavoitteellisia ja päämäärätietoisia menettelytapoja, kuin mikä tahansa muu lapsen kasvatustyössä käytetty toiminta. Kasvatustyöhön ja hyvinvointityöhön saadaan vahva runko, kun se pystytään liittämään tutkittuun teoriaan. Hyvinvointiteorioita on monia, ja koska hyvinvointi käsitteenä on hyvin moniulotteinen, täytyy myös sen edistämistä lähestyä useasta näkökulmasta. Positiivisen psykologian ja lasten kanssa tehtävän hyvinvointityön taustalla oleva PERMA-teoria osa-alueineen kokoaa yhteen positiivisen pedagogiikan tärkeimmät sisällöt. (Leskisenoja 2019, 63-64.)

4.2 Positiivinen pedagogiikka

Positiivinen pedagogiikka on pedagoginen suuntaus, joka pohjautuu positiivisen psykologian viitekehykseen ja tutkittuun tietoon. Positiivinen psykologia nyky-muodossaan sai alkunsa Yhdysvalloissa 2000-luvun alussa professori Martin Seligmanin työn tuloksena. Perinteisestä psykologiasta positiivinen psykologia eroaa myönteisen ja voimavaraperustaisen painotuksensa ansiosta. (Leskisenoja 2019, 17.) Positiivisessa pedagogiikassa toiminnan lähtökohtana on lapsi, lapsen arki ja elämän kokonaisuus. Lasten oppiminen ja hyvinvointi rakentuu vuorovaikutuksessa toimintaympäristöjen ja lasten välillä. (Hujala ym. 1998, Uusitalo-Malmivaara 2015, 228–22, mukaan.) Positiivinen pedagogiikka perustuu käsitykseen lapsesta aktiivisena toimijana ja merkitysten rakentajana. Pedagogisen toiminnan keskiössä ovat lasten osallisuus, vahvuudet ja myönteiset tunteet. (Kumpulainen ym. 2013, Uusitalo-Malmivaara 2015, 224–225 mukaan.)

Positiivisen pedagogiikan tutkimusta ja käytännön oppeja voidaan soveltaa kaikkien päiväkodeissa ja kouluissa sekä toisella asteella tapahtuvaan kasvatukseen ja opetustyöhön. Positiivisen pedagogiikan metodeista ja myönteisestä ilmapiiristä hyötyvät myös työyhteisöt ja perheet. Lasten hyvinvointi lähtee aina kasvattajien hyvinvoinnista, jolloin samaan suuntaan katsova ja toimiva työyhteisö voi toimia voimavarana, joka tukee lasten ja kasvattajien hyvinvointia (Leskisenoja 2019, 15). Voidakseen hyvin henkisesti ja fyysisesti jokainen tarvitsee apua omien vahvuuksien tunnistamisessa ja myönteisen palautteen sekä rohkaisun saamisessa. Positiivinen pedagogiikka hyvän huomaamisena, vahvuuksien esiintuomisena ja hyödyntämisenä on iso osa kyseistä kasvatussuuntausta, mutta kokonaisuudessaan se on paljon enemmän. Se on tapa toimia, elää ja olla. Se näkyy toiminnassa, puheissa ja vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Se on elämän tapa. (Leskisenoja 2019, 9.)

Positiivisen pedagogiikan toimintatavat vastaavat varhaiskasvatusta määritellyjä tavoitteita. Positiivisen pedagogiikan toimintaperiaatteet menetelmien, ja tavoitteellinen varhaiskasvatustyö ovat siis toisiaan täydentäviä lasten kanssa tehtävässä kasvatustyössä. Varhaiskasvatusta mukaan asetetut tavoitteet; lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen, lapsen osallisuus, myönteisen oppimiskokemuksen mahdollistaminen ja oppimisen edellytysten tukeminen, turvallisen kasvu- ja kehitysalustan turvaaminen ja vuorovaikutus- ja sosiaalisten

taitojen kehittäminen yhdessä positiivisen pedagogiikan kanssa tarjoavat optimaaliset olosuhteet lapsen kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. (Leskisenoja 2019, 39, 41.)

Varhaiskasvatus antaa erinomaiset olosuhteet hyvinvoinnin opettamiselle. Mitä aikaisemmin lapsen hyvinvointiin ja vahvan luonteen rakentamiseen annetaan mahdollisuus, sen paremmin pystytään ennalta ehkäisemään mahdollisia haasteita tulevaisuudessa. Tämän tosiasian valossa erilaisia hyvinvointitaitoja on tarpeellista opettaa jo varhaisessa vaiheessa. Tämä antaa lapselle perustiedot ja taidot vaikuttaa oman onnellisuutensa määrään tulevaisuudessa. (Leskisenoja 2019, 42-43.)

Luontenvahvuuksien käyttö on yhteydessä hyvinvointiin ja onnellisuuteen. Luonteen kasvattaminen alkaa jo lapsuuden kokemuksista ympäröivästä maailmasta, onnistumisista ja haasteista, pystyvyydestä ja omasta toimijuudesta. Se, minkälaiseksi luonne kasvaa syntyy yhteydessä toisiin ihmisiin. Myönteinen luonteenkasvu tarvitsee ympärilleen turvallisia ja välittäviä kohtaamisia. Mahdollisuus omaan luonteeseen ja vahvuuksiin tutustumiseen avaa tien myönteiselle itsetuntemukselle, ja niiden kehittäminen ja käyttäminen vastaavasti pitävät yllä motivaation ohjata elämäänsä eteenpäin tällä tiellä kohti toivottua tulevaisuutta. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017, 31.)

Positiivinen pedagogiikka ja kasvattajien lasta kannatteleva ja välittävä työote ja aito läsnäolo lasten kanssa työskennellessä voi parhaimmillaan vaikuttaa myönteisesti lapsen koko elämänpolun suuntaan. Positiivisella pedagogiikalla rakennetaan lapselle lujaa kivijalkaa, joka tukee vaikeinakin aikoina. Positiivinen pedagogiikka tulee ennen kaikkea esiin ihmisten välisissä kohtaamisissa, vaikuttaa se olennaisesti vuorovaikutussuhteisiin. Näin ollen se vaikuttaa myös oleellisesti työhyvinvointiin, työntekijöiden viihtymiseen ja jaksamiseen. Kasvattajille positiivinen pedagogiikka antaa mahdollisuuden huomata arjen mikrohetket ja keinon tarjota laadukasta varhaiskasvatusta. (Leskisenoja 2019, 47-48.)

Leskisenojan (2019) kirjaansa haastattelemien varhaiskasvattajien mukaan positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa merkitsee ennen kaikkea kokonaisvaltaista asennetta ja tapaa tehdä asioita. Se nähdään ajatusmaailmana,

joka omaksutaan ja sisäistetään, sekä yhteisenä asenteena koko työyhteisötöillä. Positiivinen pedagogiikka määritellään tarkoittamaan hienovaraista kommunikointia ja sensitiivistä vuorovaikutusta, joka tulee parhaiten esiin kohtaamisissa, ja miten siinä suhtaudutaan lapsiin ja työkavereihin. Se on tapa, jolla puhutaan ja pidetään toisista huolta. Kaikki pienet sanat, eleet, kosketukset ja teot nähdään tärkeinä ja lastakantavana voimana. Se on pedagogista rakkautta ja lapsen välittävää kohtaamista. Positiivisella pedagogiikalla asiat tehdään ja ajatellaan myönteisyyden kautta ja huomataan asioissa ja toisissa hyvä. Hyvän huomaaminen kannustaa ja kehuu lasta onnistumisissa ja epäonnistumisissa. Lapsi kohdataan arvokkaana ja juuri omanlaisenansa läsnä olemalla, kuuntelemalla ja vahvuuksiin keskittymällä. (Leskisenoja 2019, 40-41.) Puhaltamalla yhteen hiileen, edistämällä yhteistä hyvinvointia ja uskomalla lapsen mahdollisuuksiin voidaan toteuttaa ei vain positiivista pedagogiikkaa vaan korkealaatuista pedagogista varhaiskasvatusta. (Leskisenoja 2019, 49-54.)

4.3 Työyhteisön vaikutus ja kasvattajan velvollisuus myönteisen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin vahvistajana

Positiivisen pedagogiikan ideologian mukaan lasten hyvinvointi on suorassa yhteydessä aikuisen hyvinvointiin, ja hyvinvointi ja yhteen hiileen puhaltaminen koko työyhteisön voimavaroihin ja jaksamiseen. (Leskisenoja 2019, 9.) Lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittymiselle olennaista on työyhteisön me-henki ja yhteinen arvopohja. Kasvatustyön arvopohjaa tuodaan esiin arvokeskusteluissa, joissa jokaisen kasvattajan ääni tuodaan kuuluviin. Kasvattajien yhteisen toimintakulttuurin rakentamisella tuetaan lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja keskenään luonteiltaan erilaiset kasvattajat ovat rikastuttamassa sitä näyttämällä mallia siitä, että jokainen ihminen on omanlaisensa, mutta yhtä lailla arvokas. (Ahonen 2017, 252.)

Kasvattaessa lapsia on tärkeää inspiroitua kasvattamaan ja kehittämään myös itseä. Kasvattajan omat voimavarat ja hyvinvointi vaikuttavat tapaan kasvattaa lapsia. Kasvattajan oman henkisen kasvun lisäksi, hänellä on vastuu myös lapsen henkisen kasvun turvaamisesta. Mitä paremmin lasten kanssa työtä tekevä

aikuinen kehittää ja reflektoi itseään ja toimintaansa, oppii tuntemaan itseään, sitä paremmin hän voi kasvattaa lapsia tuntemaan itsensä. (Trogen 2020, 33-35.)

Myönteisen ilmapiirin syntyminen ja ylläpitämiseen vaikuttavat olennaisesti päiväkodin kasvattajat, vaikkakin siihen oman osansa tuo myös lapset yksilöllisesti ja vertaisryhmänä. Vuorovaikutus kasvattajan ja lasten välillä on värittämässä päiväkodin arkea kaikissa päivittäisissä toiminnoissa. Se, millainen ilmapiiri on onnistuttu luomaan, näkyy vuorovaikutuksen sävyissä. Hyvän hengen edellytyksiä on myös kasvattajien keskinäinen kanssakäyminen. Kasvattajan rooli on avainasemassa kaikessa kohtaamisessa ja ilmapiirin luomisessa. (Kalliala 2020, 11.)

Tutkimusten mukaan kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus on tärkein varhaiskasvatuksen laatua määrittävä kriteeri. Toiminnallaan kasvattajat voivat vaikuttaa merkittävästi lapsen hyvinvointiin päivähoidossa. Tärkeinä tekijöinä aikuisten toiminnassa on lämmin vuorovaikutus, lapsen yksilöllinen arvostaminen, herkkyys lapsen reaktioille ja positiivisen tuen antaminen. (Kalliala 2020, 67.) Lämmin, lasta rohkaiseva, heidän tarpeitaan ja tunteitaan ymmärtävä, huolenaiheen tunnistava ja kiintymystään osoittava kasvattaja on sensitiivinen. Sensitiivisen kasvattajan äänensävyistä, eleistä ja katsekontaktista heijastuu lapselle myönteisyys. Vuorovaikutuksessa sensitiivinen kasvattaja myös kuuntelee lasta ja vastaa lapselle. Kasvattajan sensitiivisyys välittyy kaikkeen vuorovaikutukseen. (Kalliala 2020, 68, 78, 318.)

Lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta kasvattajien lämmin ja huolehtivainen tapa toimia nousee kaikkein tärkeimmäksi tukitoimeksi, jonka varaan muut pedagogiset toimet rakentuvat. Leskisenoja (2019) kutsuu tätä välittäväksi pedagogiikaksi, joka kumpuaa pedagogisesta rakkaudesta. Pedagoginen rakkaus ohjaa kasvattajaa tekemään ja toivomaan kasvatettavalleen hyvää ja uskomaan hänen mahdollisuuksiinsa ja potentiaaliinsa. Kasvattajan arjessa se näkyy myönteisyytenä, kannustamisena, arvostamisena ja huolenpitona. Lähtökohtana välittävässä pedagogiikassa on lapsen kohtaaminen, ja jokaisen kohtaamisen merkityksellisyyden ymmärtäminen. Kasvattajan velvollisuutena on pysähtyä lapsen

kutsuun, jäädä vierelle ja olla hänen kanssaan. Myönteiseen ilmapiiriin kasvat-taja vaikuttaa jo yksinomaan hymyllään, ja sitä kautta molemminpuolisiin onnelli-suuden tuntemuksiin ja vahvoihin ihmissuhteisiin. (Leskisenoja 2019, 112-114.)

5 Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

Samuli Ranta on tutkinut positiivista pedagogiikkaa väitöskirjassaan ” Positiivinen pedagogiikka suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa”. Tutki-muksessa hän kartoittaa, miten positiivisen pedagogiikan sisältöjä toteutetaan suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Ranta liitti tutkimukseensa kaksi tarkenta-vaa kysymystä, joihin vastasi tutkimuksessaan vaiheittain. Tutkimusotteeksi Ranta valitsi monimenetelmäisen tutkimusotteen. Ensimmäisessä vaiheessa eli tutkimuksen kvalitatiivisessa vaiheessa tutkimuskysymyksenä oli, miten varhais-kasvatuksen opettajat tukevat lasten oppimismotivaatiota, oppijan myönteistä mi-näkäsitystä sekä myönteistä oppimisilmapiiriä ja sosiaalisia suhteita päiväko-dissa? Toisessa vaiheessa eli kvantitatiivisessa vaiheessa tutkittiin, miten var-haiskasvatuksen opettajien kuvaamat sisällöt toteutuvat, ja mitkä tekijät niihin vai-kuttavat päiväkotien toiminnassa? Ensimmäisen vaiheen aineistonkeruumenetel-mänä Ranta käytti teemahaastattelua, jossa haastatteli korkeasti koulutettuja var-haiskasvatuksen opettajia. Toisessa vaiheessa tutkimuksen toteutukseen hän hyödynsi kyselylomaketta mahdollistaakseen ilmiön laajemman tarkastelun. (Ranta 2020.)

Teemahaastattelun tuloksista ilmenee, että varhaiskasvatuksessa ja esiopetuk- sessa positiivinen pedagogiikka muodostuu useista eri palasista. Haastattelutu- losten pohjalta Ranta loi viisi pääkategoriaa, jotka nousivat merkitykselliseksi po- sitiivisen pedagogiikan sisällön toteuttamisessa. Nämä ovat: opettajan suhde lap- seen, positiiviset oppimiskokemukset, lapsen autonomian tukeminen, lasten vuo- rovaikutussuhteet sekä aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet. Opettajien haas- tatteluista nousi esiin läsnäolon, lämpimän vuorovaikutuksen ja kuuntelemisen tärkeys sekä ymmärrys lasta kohtaan. Kyselyn tuloksista ilmenee, että positiivi- sen pedagogiikan sisältöjä toteutetaan päiväkodeissa vaihtelevasti. Tuloksien

pohjalta toteutukseen vaikuttavat monet eri asiat, joista merkittävästi työntekijän ikä, työkokemus, lapsiryhmän rakenne ja koulutus. (Ranta 2020.)

Opinnäytetyössään Jenna Bomström ja Nina Määttä ovat tarkastelleet positiivista pedagogiikkaa, ja sen tilannetta, tunnettavuutta ja käyttöä Tornion kaupungin varhaiskasvatuksessa (2021). Laaditun kyselyn pohjalta kyselyyn osallistuneiden varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista oli nähtävissä, että he tiedostavat mitä positiivinen pedagogiikka on, ja sen ideologia oli heille tuttu käytännön työssä. Tuloksissa oli nähtävissä, että varhaiskasvatuksen opettajien kiinnostus kyseiseen kasvatukseen oli korkea ja, että kaikki varhaiskasvatuksen opettajat halusivat työssään käytettävän positiivista pedagogiikkaa. (Bomström & Määttä 2021.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössään Cilla Nieminen ottaa selvää varhaiskasvatuksen 3-5 -vuotiaiden kaveri- ja tunnetaidoista ja kehittää siihen liittyvää materiaalia varhaiskasvattajien työvälineeksi Touhula varhaiskasvatus Oy:lle (2020). Kehitettävä tuotos oli Kaveri- ja tunnetaidot tutuiksi! -työväline lasten kaveri- ja tunnetaitojen harjoitteluun. Kehittämistyön pohjaksi koko varhaiskasvatuksen työyhteisölle oli tehty kyselylomake kaveri- ja tunnetaitojen tukemiselle. Kyselyn vastauksista nousivat esiin kaksi pääpiirrettä, jotka koettiin tärkeimmiksi kaveri- ja tunnetaitojen harjoittamisessa. Nämä olivat vuorovaikutus ja leikki. Hyväksi käytettävistä menetelmistä harjoitteluun nousivat kuva- ja tunnekortit, sadut, näytelmät ja nukketeatteri. Kehittämistyön kyselyn perusteella tarvetta oli erilaisille materiaaleille, kuten tunne- ja toimintakorteille ja varhaiskasvattajia hyödyttävälle materiaalipankille. Iällä koettiin olevan merkitystä, miten kaveri- ja tunnetaitoja harjoitellaan. Mitä isompi lapsi oli, sitä helpompaa kaveri- ja tunnetaitojen harjoittaminen koettiin. Pienempien lasten kohdalla tärkeäksi asiaksi nousi kasvattajan merkitys. (Nieminen 2020.)

Myös Sanni Arolan ja Essi Ihanaisen (2021) toiminnallinen opinnäytetyö tarkastelee tunne- ja vuorovaikutustaitoja varhaiskasvatuksessa ja tuottaa siihen käytännönläheisen oppaan oppimisen tueksi. Opas arvioitiin monipuoliseksi, tiiviiksi ja teorialtaan toimivaksi kokonaisuudeksi. Tämän lisäksi myös aiheeltaan ajan-

kohtaiseksi ja tärkeäksi varhaiskasvatukseen. Myönteistä palautetta oli saatu oppaan selkeydestä ja ymmärrettävyydestä sekä lasten tunnetaito harjoittelua innostavasta Riemu-panda hahmon käyttämisestä. (Arola & Ihanainen 2021,.)

6 Opinnäytetyön lähtökohdat

6.1 Toimeksiantajan esittely

Toimeksiantajani on Helsingin kaupungin päiväkoti Violanpuisto. Opinnäytetyöni kohderyhmänä on päiväkodin varhaiskasvattajat ja lapset. Violanpuiston päiväkodissa on 8 ryhmää, jotka koostuvat 1–5 vuotiaista lapsista. Ryhmät toimivat 2–3 kasvattajan tiimeissä. Päiväkoti Violanpuiston toimintasuunnitelmassa korostuu erityisesti toiminnan sensitiivisyys ja osallisuus. Toiminnassa on myös vahvasti esillä kaveritaidot ja kiusaamisen ehkäisy sekä vahvuuspedagoginen suunnittelu ja toiminta. Yksikön toimintakulttuurin ytimessä on oppiva yhteisö, jossa kannustetaan hyvään leikkiin ja vuorovaikutukseen sekä tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen ja osallisuuteen. (Helsinki 2021.)

6.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyö on toiminnallinen. Opinnäytetyön tarkoitus on mahdollistaa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöön myönteisiä vuorovaikutushetkiä, jotka tukevat lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja, hyvinvointia sekä myönteisyyttä itseään ja toisia kohtaan. Työn tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa Helsingin kaupungin varhaiskasvatusyksikkö Violanpuiston kasvattajien työvälineeksi tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja hyvinvointia tukevat kortit. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi Lasten Supersydänkortit.

7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö. Työn tuloksena syntyy uusi työväline tukemaan varhaiskasvattajien työtä ja käytännön toimintaa arjessa. Toiminnallinen opinnäytetyö on tutkimuksellisella asenteella toteutettu työelämälähtöinen ja käytännönläheinen työ. Sen tavoite on käytännön toiminnan opastaminen ja ohjaaminen. Toteuttamistapana voi esimerkiksi olla kirja, kotisivut tai opas. (Vilka & Airaksinen 2003, 9–10.) Toimeksianto on toiminnalliselle opinnäytetyölle suositeltavaa, koska opinnäytetyön teorian ja käytännön keskinäisen keskustelun avulla yhteys työelämään säilyy. Työelämälähtöisen opinnäytetyön aihe tukee myös tekijöidensä ammatillista kasvua ja mahdollistaa omien tietojen ja taitojen reflektoinnin suhteessa työelämän tarpeisiin. (Vilka ym. 2003, 16–17.)

Toiminnallisen opinnäytetyön raportissa on tärkeää tuoda ilmi ymmärrettävästi ja selkeästi, mitä, miksi ja miten on tehty. Raportissa tulee selvittää myös millaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin on päädytty sekä arvioida omaa prosessia, tuotosta ja oppimista. Tärkeää on, että lukijalle välittyy kertalukemalla käsitys siitä, miten opinnäytetyö on otettu haltuun. Raportin tekijän ammatillisesta osaamisesta ja opinnäytetyön onnistumisesta voi lukija tehdä omia johtopäätöksiään raportin perusteella. (Vilka ym. 2003, 65.) Toiminnallinen opinnäytetyö on toimijoiden välistä dialogia toimintaympäristössä kaikkine vaiheineen koko opinnäytetyö prosessin ajan. Tuotokseen tähtäävä kehittäminen edellyttää vuorovaikutteista keskustelua, arviointia, palautteen antamista ja vastaanottoa onnistuakseen. (Salonen 2013, 6.)

7.2 Opinnäytetyötä ohjaava prosessi

Opinnäytetyöni prosessia ohjaa Salosen (2013) konstruktivistinen kehittämistyön malli. Konstruktivistinen malli etenee vaihe vaiheelta ja pitää sisällään kehittämishankkeen huolellisen suunnittelun ja vaiheistuksen, toiminnassa oppimisen ja osallisuuden. Lisäksi läsnä ovat tutkimuksellinen kehittämisote ja monipuolinen

menetelmäosaaminen. Reflektointia tehdään kaikissa vaiheissa koko prosessin ajan. (Salonen 2013, 16.) Kehittämistehtävä luodaan hankkeen aloitusvaiheessa, jolloin idea kehittämistarpeesta syntyy. Toimintaympäristön ja toimijoiden valikoituessa heidän osallisuutensa ja sitoutuminen työskentelyyn hahmottuu. Aloitusvaihe linjaa tulevan hankkeen suunnan. Tämä vaihe korostaa vaiheeseen liittyvien asioiden huolellista dokumentointia ja sen tärkeyttä. (Salonen 2013, 17.)

Kehittämistyö jaetaan vaiheisiin, jotta opinnäytetyö saadaan järkeväksi ja toteutuskelpoiseksi suunnitelmien ja osiin jakamisen avulla. Lisäksi toiminta on silloin näkyvää, ymmärrettävää ja sitä pystytään arvioimaan. (Salonen 2013, 21.)

Aloitusvaihetta seuraava suunnitteluvaihe on kehittämistehtävän idean selventämistä ja silloin tehdään kehittämissuunnitelma eli opinnäytetyösuunnitelma. Tähän suunnitelmaan kirjataan tavoitteet, toimijat, ympäristö, vaiheet, menetelmät ja materiaalit. Dokumentointitavat sekä TKI-menetelmät (tutkimus, kehittämis- ja innovaatiotoiminta) tulee näkyä suunnitelmassa. Työskentelyn edetessä saadaan suunnitteluvaihetta tarkempi kuva, mikä todellisuudessa toteutuu ja toimii. Mahdollisimman huolellinen suunnittelu on kuitenkin tärkeää. (Salonen 2013, 17.)

Suunnitteluvaihetta seuraa esivaihe, jolloin siirrytään siihen ympäristöön, jossa varsinainen työskentely toteutuu. Esivaiheessa käydään läpi suunnitelman kulkua ja organisoidaan yhdessä tulevaa työskentelyä. Tämä vaihe voi ajallisesti olla lyhyt. (Salonen 2013, 17.)

Seuraavana tulee suunnitteluvaiheen jälkeen toiseksi tärkein vaihe eli työstövaihe, jonka ajatellaan olevan kaikkein pisin ja vaativin. Tässä vaiheessa todentuvat kaikki toimijat, TKI-menetelmät, aineistot, materiaalit ja dokumentointimenetelmät. Toimijat voivat työskennellä päivittäin kohti tavoitetta ja ohjaus, vertais-tuki ja palaute ovat oleellisia tässä vaiheessa onnistumisen ja kehittymisen näkökulmasta. Tämä vaihe on raskas, mutta ammatillista osaamista ja oppimista ajatellen opettavainen. Suunnitelmallisuus, vastuullisuus, itsenäisyys, vuorovaikutustaidot, epävarmuuden sietokyky, itsensä kehittäminen ja periksiantamattomuus korostuvat työstövaiheessa. (Salonen 2013, 17-18.)

Käytännön toteutusta seuraa tarkistusvaihe eli arviointi. Tämä on oma tärkeä vaiheensa, vaikka arviointia tehdäänkin koko prosessin ajan. Tarkistusvaiheessa toimijat kokoontuvat arvioimaan syntynyttä tuotosta ja tarpeen vaatiessa palauttavat sen joko työstövaiheeseen takaisin tai siirtää viimeistelyvaiheeseen. Tarkistusvaihe voi olla hyvin lyhyt ja kertaluontoinen. (Salonen 2013, 18.)

Viimeistelyvaiheessa viimeistellään sekä tuotos että kehittämishankeraportti, jotka muodostavat yhdessä toiminnallisen opinnäytetyön. Tähän vaiheeseen on hyvä varata aikaa. Toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena syntyy jokin konkreettinen tuotos: esimerkiksi opas, kirja, kansio tai esite. (Salonen 2013, 18–19.)

Valitsin konstruktivistisen mallin, koska sen selkeät vaiheet tukevat opinnäytetyöprosessin etenemistä. Tämän lisäksi se sopii opinnäytetyöni luonteeseen. Tarpeen mukaan käytännön toteutuksen sykliä voidaan toistaa, jos viimeistelyvaiheessa huomataan puutteita.

7.3 Tiedontuotannon ja osallistamisen menetelmät

Kehittämistoiminnassa käytetään samoja tiedonhankintamenetelmiä kuin tutkimuksessa mutta joustavammin. Näitä menetelmiä ovat esimerkiksi kyselyt, haastattelut, havainnointi ja dokumentointi. Opinnäytetyöpäiväkirja on myös tiedontuotannonmenetelmä. Se helpottaa toiminnasta oppimista ja reflektiota. (Salonen 2013, 23.)

Kyselytutkimus on yksi yleisimmistä tiedonkeruumenetelmistä. Kyselyn etuina on materiaalin laajuus eli kyselyn voi teettää usealla henkilöllä ja monin eri kysymyksin. Kysely on myös tehokas, ajallisesti nopea ja toteutukseltaan helppo. Kyselymuotoja ovat muun muassa posti- ja verkkokysely sekä kontrolloitu kysely. Kerättävän tiedon analysointiin on olemassa erilaisia analysointitapoja, jotka voidaan jakaa karkeasti kahteen: selittämiseen ja ymmärtämiseen tähtääviin lähestymistapoihin. Haittapuolina kyselyssä voi olla tulosten jääminen pinnalliseksi ja epäluotettavaksi, koska vastaajien suhtautumista kyselyyn on mahdotonta varmistaa. Hyvän lomakkeen laatiminen vaatii niin tietoa, taitoja kuin aikaa. (Hirsjärvi ym. 2009, 193–196, 224.)

Kehittämistoiminta nähdään sosiaalisena prosessina, jossa edellytetään ihmisten aktiivista osallistumista ja vuorovaikutusta. Siinä korostuu osallisuuden merkitys. Osallistamalla tarjotaan mahdollisuuksia ja osallistumisella puolestaan hyödynnetään tarjottua mahdollisuutta. Kehittämistoiminta hyötyy, kun eri tahot, asiakkaat, työntekijät ja sidosryhmät osallistuvat toimintaan. Se sitouttaa tahot kehittämistyöhön ja varmistaa heidän tarpeiden ja intressien huomioimisen. Tätä kautta osallisuus mahdollistaa parempiin tuloksiin. Lisäksi se antaa myös oikeuden osallisuuteen heille, joita asia koskee. (Toikko & Rantanen 2009, 89–91.) Osallistamisen menetelmiä on monia esimerkiksi keskustelut, kokoukset, kirjalliset menetelmät, pienryhmät ja työpajat. Kehittämistoiminnassa kokeilevaa toimintaa, jolla selvitetään tuotoksen toimivuutta, voidaan käyttää myös osallistamisen menetelmänä. (Salonen 2013, 22.)

Omassa opinnäytetyössäni kerään tietoa teoriaosioon olemassa olevan tietokirjallisuuden pohjalta ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle laadittavan kyselyn avulla (liite 1). Valitsen kyselyn tiedonhankintamenetelmäksi, koska sen avulla saan hyvin tietoa suoraan päiväkodin henkilökunnalta siitä, minkälainen materiaali palvelisi parhaiten heitä vuorovaikutustaitoja harjoitellessa. Tavoitteena kyselyssä on saada tietoa ja kasvattajien näkökulmaa korttien sisällöstä ja teemoista. Kyselylomake toimii näin ollen kehittämistyön pohjana. Annan kyselyn henkilökunnalle paperiversiona. Saatuaani kyselyt takaisin käyn läpi vastaukset, vertailen niitä ja poimin niistä esiin nousevat ideat ja ajatukset yhteen. Tuloksista olen yhteydessä toimijaan ja keskustelen etenemisestä ja tuotoksen toteuttamisesta vielä heidän kanssaan, jonka jälkeen alan työstämään korttien ulkoasua.

Opinnäytetyöni osallistamisen menetelmänä toimii päiväkodin henkilöstön kanssa käytävät keskustelut ja päiväkodin kasvattajille laatimani kyselylomake (liite 1) ja kokeileva toiminta eli tuotoksen testaaminen lapsiryhmissä. Tähän osallistan yhden päiväkodin ryhmän varhaiskasvattajia ja lapsia. Osallistun testaukseen myös itse. Tuotoksen testausta varten laadin huoltajille tiedotteen ja suostumuslupalomakkeen (liite 2). Dialogista keskustelua osallistamisen menetelmänä käydään opinnäytetyötä ja tuotosta arvioitaessa prosessin arviointivaiheessa. Dialogisuus on ihmisten tasa-arvoista ja vastavuoroista, toisiaan kun-

nioittavaa kommunikointia ja vuorovaikutusta. Dialogisuus rakentuu avoimudesta ja luottamuksesta. Vuorovaikutusosaaminen ja dialogisuus on sosiaalialan merkittävimpiä taitoja. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 138.)

7.4 Arviointimenetelmät

Oman alan kirjallisuus toimii opinnäytetyötä ohjaavana tietoperustana ja viitekehystenä. Toiminnallista opinnäytetyötä tehdessä tutkiva asenne eli valintojen tarkastelu ja perustelu pohjautuu aina tietoperustaan. Arviointi on tärkeä osa oppimisprosessia ja sitä voidaan toteuttaa tutkivalla ja kriittisellä asenteella. Opinnäytetyölle asetetut tavoitteet, tietoperusta, viitekehys ja kohderyhmä luovat opinnäytetyön idean, ja tämä on opinnäytetyön ensimmäinen arvioinnin kohde. Opinnäytetyön arvioinnin tärkein osa on tavoitteiden saavuttaminen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 154–155.)

Opinnäytetyöni arvioinnin menetelmänä on kasvattajille laatimani palautelomake (liite3). Palautelomakkeella osallistan toimijoita arvioimaan korttien käyttökokeuksia ja korttien kehittämisideoita tulevaisuutta ajatellen. Tuotoksen valmistuttua saatu palaute siitä toimii arvioinnin välineenä. Oleellista on arvioida, kuinka opinnäytetyö on toteutettu, kuinka aineisto on kerätty ja tavoitteet saavutettu. Opinnäytetyöpäiväkirja muistiinpanoineen ja kuvauksineen on dokumentti koko opinnäytetyön prosessista. Opinnäytetyön raportointi nojautuu näihin muistiinpanoihin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 19, 157–158.)

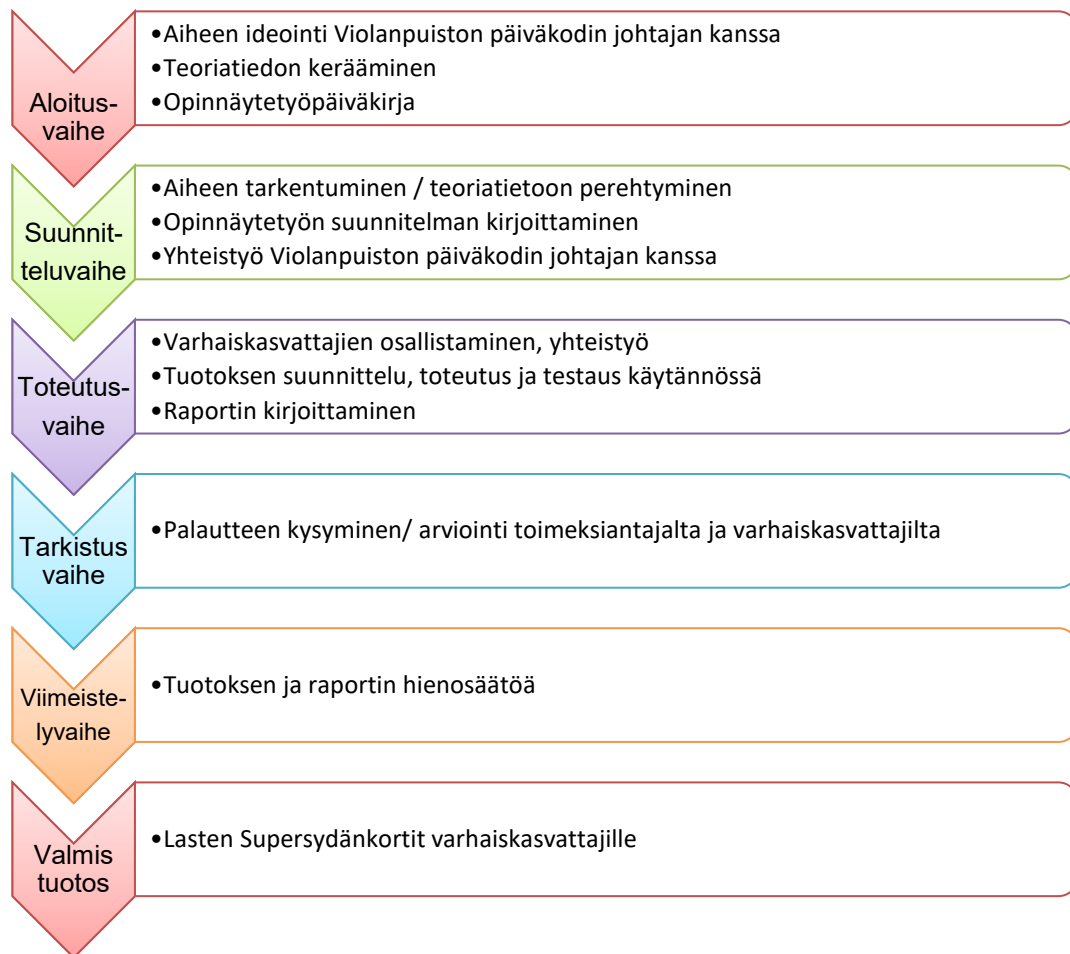
Konstruktivistisessa mallissa arviointi on reflektointia prosessin eri vaiheissa. Tasavertaisen ja vuorovaikutteisen keskustelun kautta inhimilliset tekijät tulee ottaa huomioon. Tuotoksen yhteinen arviointi on tärkeää viimeistelyn kannalta (Salonen 2013, 16.) Kehittämistoiminta rakentuu keskinäisen jakamisen ja ymmärtämisen kautta, jonka käytännön toimintaa ohjaa vuorovaikutus. Kehittämistoiminta ei näin ollen etene asiantuntijoiden ja ammattilaisten ehdoilla. Vastaukset asetettuihin kysymyksiin ja ratkaisut esitettyihin ongelmiin nousevat oletetusti dialogista itsestään. Toimijoiden aktiivinen ja tasavertainen osallistuminen on ehtona dialo-

gille, jossa pyritään avaamaan kehittämisen eri näkökulmia, hahmottamaan erilaisia intressejä ja kaikkien toimijoiden osallistumista muutoksen tavoitteluun. (Toikko & Rantanen 2009, 166.)

Koko prosessin ajan teen jatkuvaa omaa reflektointia opinnäytetyön kulusta, prosessiin liittyvistä ajatuksista ja suunnitelman ideoinnista ja muutoksista opinnäytetyöpäiväkirjani ja muistiinpanojeni avulla. Toimintaa, jossa yksilö analysoi ja pohtii toimintansa perusteita ja seurauksia kutsutaan reflektoinniksi. Reflektomalla yksilö tarkastelee tunteitaan, asenteitaan, uskomuksiaan, arvojaan, ajatuksiaan ja eettisiä ratkaisujaan. Koska reflektion tehtävä on ylläpitää oppimista tekemisen ja ajattelemisen välillä, se nojautuu aiemmin hankitun kokemuksen arviointiin. (Mäkinen ym. 2009, 50.) Oman opinnäytetyöpäiväkirjan lisäksi saan palautetta ja käyn arvioivaa keskustelua opinnäytetyöohjauksissa, joista myös teen muistiinpanoja.

Eri vaiheissa toimeksiantajan kanssa käydyt keskustelut opinnäytetyön aiheesta ja sen rajaamisesta ja hyväksymisestä, tavoitteiden asettamisesta ja tarkentamisesta sekä tietoperustaan perehtymisestä ovat osa arviointia. Suunnitelmavaiheen edetessä työstövaiheeseen keskustelut ja päiväkodin henkilöstöltä saatu suullinen palaute auttaa pitämään kiinni opinnäytetyön punaisesta langasta ja laadusta prosessin edetessä. Opinnäytetyöprosessia reflektoidaan yhdessä toimeksiantajan kanssa paikan päällä päiväkodilla. Varhaiskasvattajille laatimani kyselylomakkeiden palautuksen jälkeen analysoin tulokset ja hyödynnän niitä tuotokseni suunnittelussa ja toteutuksessa. Lähetän opinnäytetyön ja korttien vaiheista myös sähköpostia toimeksiantajalle kommentoitavaksi ja reflektoitavaksi. Varhaiskasvattajilta saatavat suulliset ja kirjalliset palautteet korttien käytöstä toimivat myös arvioinnin välineenä ja dokumentteina. Arviointivaiheessa käyn dialogista keskustelua toimijoiden kanssa ja arvioimme yhdessä syntynyttä tuotosta.

8 Opinnäytetyön prosessi

Kuvio 3. Opinnäytetyöprosessi (Salosen konstruktivistista mallia mukailien 2013, 20.)

8.1 Opinnäytetyön aloitus- ja suunnitteluvaihe

Tämä opinnäytetyö alkoi keväällä 2020. Kun alustava idea aiheesta oli syntynyt, keskustelin oman työnantajani kanssa mahdollisesta yhteistyöstä. Opinnäytetyön tekeminen omalle työnantajalle tuntui selkeälle ja järkevälle vaihtoehdolle. Työelämässä jo ollessa on opinnäytetyön aiheen perusteltua liittyä sen hetkiseen työnantajaan ja tämän tarpeisiin (Vilka & Airaksinen 2003, 23). Keskusteluissa kävimme läpi toimintapaikan toimintasuunnitelmaa ja sovimme varhaiskasvatus yksikön johtajan kanssa, että opinnäytetyö käsittelee tunne- ja vuorovaikutustaitoja koko päiväkodin oppimisympäristössä. Samalla keskustelimme tuotoksen

käyttötarkoituksesta, ja sen liittämistä tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen. Päiväkodin toimintasuunnitelmassa (Helsinki 2021) painotetaan sensitiivistä kohtaamista, positiivista kasvatusta ja kiusaamisen ehkäisyä, joten ajatus myönteisen vuorovaikutuksen kehittamisestä tuntui ajankohtaiselta ja merkitykselliseltä omassa opinnäytetyössäni. Tuotos tehdään Helsingin kaupungin varhaiskasvatusyksikkö Violanpuiston kasvattajien työvälineeksi. Opinnäytetyöprosessin aloitusvaiheessa aloitin kirjoittamaan opinnäytetyöpäiväkirjaa.

Suunnitteluvaihe alkoi tutustumalla aiheesta tehtyihin opinnäytetöihin ja tutkimuksiin sekä muuhun teoretietoon, alan kirjallisuuteen. Tämän jälkeen aloin laatimaan opinnäytetyösuunnitelmaa ja selventämään opinnäytetyön tarkoitusta ja tavoitteita. Kävin reflektioivia keskusteluja päiväkodin johtajan kanssa, jossa rajasin opinnäytetyön aiheita. Toiminnallisen opinnäytetyön tekeminen tuntui alusta asti omalta ja halusin käyttää omaa vahvuuttani, luovaa osaamista, tuotoksen valmistuksessa. Tuotoksena syntyy kortit päiväkodin kasvattajien työvälineeksi arjen eri tilanteisiin.

Kävin useampia keskusteluja opinnäytetyöstäni varhaiskasvatusyksikön johtajan kanssa. Hänen vahva pedagoginen osaamisensa on tarjonnut hedelmällisiä keskusteluja opinnäytetyöni prosessista ja näkökulmista. Keskustelujen ja tavoitteiden asettelun pohjalta kysely valikoitui parhaaksi tiedonkeruumenetelmäksi ja tavaksi rajata laajaa aiheita. Suunnitelmavaiheessa laadin kyselylomakkeen päiväkodin henkilöstölle (liite 1). Kirjallinen opinnäytetyösuunnitelmani hyväksyttiin helmikuussa 2022.

8.2 Opinnäytetyön käytännön toteutus

Opinnäytetyösuunnitelman hyväksymisen jälkeen tapasin toimeksiantajan ja allekirjoitimme tutkimusluvut ja toimeksiantosopimuksen. Päiväkodin johtajan lisäksi keskustelin päiväkodin työntekijöiden kanssa sekä tapasin ryhmän lapsia. Selvensin vielä opinnäytetyön ideaa ja tarkoitusta. Kyselyt, joihin työntekijät kirjassivat ajatuksiaan ja toiveitaan työstettävästä teemasta ja tuotoksen sisällöstä, jaettiin sekä varhaiskasvatuksen opettajille, että varhaiskasvatuksen hoitajille.

Kyselyyn vastaamiseen järjestettiin kasvattajille yhteinen aika viikoittaisesta talo-palaverista. Vastauksia kyselyyn tuli kahdeksalta työntekijältä. Huoltajat saivat tietoa opinnäytetyöstä ja tulevasta tuotoksen testauksesta laatimallani tiedotteella (liite 2).

Kävin läpi kyselyt, joista merkitsin varhaiskasvattajien ideat ja ajatukset teemoista eri väreillä. Tämän avulla etsin mahdollisia yhtäläisyyksiä ja kokosin yhteen toiveet tuotoksen sisällöstä. Varhaiskasvattajien ideoista esiin nousivat materiaali 1) vuorovaikutustilanteisiin ja tunteiden tunnistamiseen ja sanoittamiseen 2) yhteishengen vahvistamiseen ja ryhmäytymiseen 3) ei-toivotun käyttäytymisen ja ristiriitatilanteiden käsittelyyn. Keskustelin tuotoksesta ja työntekijöiden toiveista toimeksiantajan kanssa ja päädyimme sisällyttämään nämä teemat kortteihin. Vastauksissa mainittiin myös positiivinen lähestymistapa asioihin ja vahvuuksien käyttö, joten sisällytin kortteihin myös aiheita näistä.

Kyselyitä läpikäydessä tuli ilmi, miten myönteistä vuorovaikutusta ja lapsen hyvinvointia voidaan tukea päivittäisissä kohtaamisissa, mutta kaikenlainen uusi materiaali oli myös tervetullutta kasvattajan työn tueksi. Tämä ohjasi minua tutustumaan lisää jo aiheista tarjolla olevaan materiaaliin, ja tätä kautta suunnittelemaan uutta mahdollisimman monipuolista ja arjessa helposti ja pilkotusti käytettävää lapsille visuaalisesti kiinnostavaa materiaalia. Suunnittelussa oli itselle tärkeää, että pääsen hyödyntämään omaa luovuuttani tuotoksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Tuotoksen toteutustavan sain valita itse.

Tavoite oli suunnitella kortit, joissa olisi lapselle kiinnostavaa ja kehittävää sisältöä sekä oppimista tukeva ja mielenkiintoa herättävä ulkoasu. Halusin korttien olevan myös lapsia osallistava, innostava ja iloa herättävä keino tarttua harjoitteluun ja kehittää vuorovaikutustaitoja ja tukea lapsen hyvinvointia. Korttien keskeiseksi aiheeksi, jonka ympärille teemat on rakennettu, nousi supersankaruus ja supersankariteot. Korttien kuvituksella halusin nostaa esiin myös monimuotoisuuden eri tasoja. Suunnitellessani kortteja huomioin myös pedagogisen toiminnan viitekehyksen, laaja-alaisen osaamisen ja oppimisen alueita. Kyselyjen pohjalta suunnittelin kortit vahvistamaan myönteistä ilmapiiriä ryhmässä ja tukemaan

lasten hyvinvointia sekä tunne- ja vuorovaikutustaitoja, omien vahvuuksien tunnistamista ja niiden käyttämistä. Korteilla halusin herätellä lapsia tutkimaan erilaisia tunteita itsessään ja toisissa sekä huomioimaan itsen lisäksi toisen tarpeet, ja mistä myönteinen ilmapiiri ryhmässä rakentuu. Kortit on suunnattu yli 3-vuotiaiden kanssa käytettäväksi.

Suunnittelua vei eteenpäin jatkuva arviointi ja ajatustyö sisällöstä niin, että siitä syntyisi ehjä kokonaisuus, jonka osia voi kuitenkin käyttää erikseen. Opinnäytetyön päiväkirjaan tein luonnoksia ja muistiinpanoja koko ajan, jotta se helpottaa ideoiden siirtämisen sähköiselle alustalle. Ideoita harjoitteista kartoitin olemassa olevista positiivisen pedagogiikan materiaaleista. Osia niistä muokaten sopivaksi 3–5-vuotiaille. Kortteja suunniteltaessa pidin mielessä myös opinnäytetyön kirjallisen osuuden, jotta korttien teemat linkittyvät raporttiin ja siinä käsiteltäviin teorioihin.

Tein kortit käyttöohjeineen sähköisessä muodossa, jotta niitä olisi helppo tulostaa käytettäväksi useammassa ryhmässä. Korttien kokona postikorttikoko on tarpeeksi iso helpottamaan korttien luettavuutta ja kokonsa puolesta mahdollistaen käytettävyyden tarvittaessa myös toimintahetkissä ulkona. Korttien suunnittelussa oli käytössä graafiseen suunnitteluun tarkoitettu nettisivusto Canva, joka tarjoaa käyttäjilleen ilmaisia kuvia, mallipohjia, fontteja ja muita työkaluja printti- ja verkkosisältöjen tuottamiseen. Sain tulostaa kortit päiväkodilla.

Materiaalia testattiin kahta harjoitetta lukuun ottamatta 3–5-vuotiaiden ryhmässä. Näihin harjoitteisiin kuitenkin tutustuimme kortteja silmäilemällä ja keskustelemalla niistä. Harjoitteet ovat luonteeltaan sellaisia, että ne otetaan käyttöön asteittain niin, että lapsi tutustuu kortteihin ensin, ennen kuin niitä voi käyttää tarkoituksen mukaisesti. Kahtena päivänä olin itse testaamassa kortteja pienryhmien kanssa, jonka jälkeen jätin materiaalin testattavaksi saman ryhmän kasvattajille. Kävin keskustelua toimijoiden kanssa ja suoritin arviointia koko työstövaiheen ja testauksen ajan. Materiaalia työstettiin ja testattiin maaliskuussa.

Ensimmäisestä testauspäivästä, ja sen kulusta ja käytännön asioista keskustelin toimeksiantajan kanssa puhelimitse ennen testaamista. Sovittiin, että testaan

tuotosta ryhmän yli kolmevuotiaalle heille järjestetyssä päivittäisessä piirihetkessä. Lapsia oli seitsemän 3–5-vuotiasta. Kerroin ryhmälle, mitä olin tekemässä ja miksi. Sen jälkeen esittelin korteissa esiintyvän supersydänsankarin. Kerroin lyhyesti, mitä korteissa on, ja että käymme niitä läpi pienissä erissä. Tämän kermaisessa tuotoksen testauksessa kävimme läpi tuotoksen supervoimakortit, joita oli kuusi ja jokaisessa tilannekuvia, mitä katsomalla tutustuimme kulloiseenkin vahvuuteen. Tämän jälkeen keskustelimme pienen hetken korttien ulkonäöstä ja testauksen mielekkyydestä. Lapsilta tuli myönteistä kommenttia korteista. Korttien värit ja supersankariteema erityisesti ilahdutti lapsia (kuva 1).

Kuva 1. Esimerkkejä supervoimakorteista. (Kuva: Johanna Niskanen)

Testaus näiden korttien osalta oli onnistunut, mutta ryhmäkoko on hyvä olla pienempi, jotta keskustelulle on hyvin aikaa jokaisen lapsen kohdalla. Myös ajan-kohta ja toimintaympäristö, joka oli leikkimisestä ja liikkumisesta lapsille tuttu liikuntasali juuri lepoetkeä ennen, jäi pohdituttamaan. Samana iltapäivänä otin pienen neljän hengen pienryhmän, jonka kanssa testasimme tunnekortteja. Näitä on niin ikään kuusi ja jokaisen kääntöpuolella keskustelua tukevia kysymyksiä tunteiden hallinnasta ja tavoista toimia tunnetilanteissa. Kokeilimme myös Meritähti-hengitysharjoitusta. Nämä testaukset suoritettiin rauhallisemmassa tilassa niin sanotusti pöytäpuuhana. Neljän lapsen ryhmänä kortteja ehti käydä läpi paremmin, ja tilanne itsessään oli toimivampi ja lapsia paremmin sitouttava. Ensimmäisen testauspäivän jälkeen muokkasinkin muutamien korttien tekstejä ja värejä sopivimmiksi.

Toiselle testauspäivälle olimme sopineet tapaamisen tuotoksen testauksesta ja toimivuudesta toimeksiantajan kanssa ja tiimipalaveriin osallistumisesta ryhmän kasvattajien kanssa. Ennen tapaamista testasin samoja kortteja kolmen hengen pienryhmässä, pareittain ja yksi lapsi kerrallaan. Tässä testauksessa tutustuimme myös osaan Supersankarin hyvinvointikorteista, joissa on mukana keskustelun lisäksi muuta toiminnallista ja lasta osallistavaa sisältöä. Osan jätin tässä vaiheessa vielä testaamatta, jotta jokaisen kortin kohdalla voidaan ottaa sille tarvittava aika. Näitä kortteja testataan vielä ryhmässä. Tämä testaukset oli erittäin toimiva ryhmän koon ja yksilöllisen kohtaamisen edes auttaessa testausta. Se tarjosi niin lapselle kuin aikuiselle välitöntä läsnäoloa ja iloa. Korteista eniten huomiota ja myönteistä palautetta tuli liikennevalotekniikka korteista. Lapset tutkivat korttien sisältöä ahkerasti ja innokkaasti keskustelivat niiden herättämistä ajatuksista. Myöhemmin samana päivänä testasin vielä korttien harjoitteita kahdessa kolmen ja neljän lapsen pienryhmässä. Myönteisten tunteiden matkalla -harjoite kaipasi vielä mietintää ja muokkausta. Muutoin kortit toimivat ikätasoon sopivasti.

Tuotos jäi vielä ryhmän omien kasvattajien testattavaksi viikon ajaksi. Keskustelimme korttien käytöstä ja ohjeistin testaaajia kiinnittämään huomiota korttien visuaalisuuteen, sisällön tasoon ja soveltuvuuteen sekä tarpeellisuuteen nimenomaan ryhmän 3–5-vuotiaiden kanssa, jotta kortit palvelisivat ryhmän tämän hetken tarvetta mahdollisimman hyvin. Palautekysely (liite 3) jätettiin testaukseen osallistuneille.

Välisarviokeskustelua korteista, ja niiden testaamisesta kävin kasvattajien kanssa päiväkodilla ja vielä erikseen puhelimitse toimeksiantajan kanssa. Toimeksiantajan kanssa mietimme mainitsemani ”Myönteisten tunteiden matkalla” -harjoitteen muokkaamista vain siltä osin, että lisään siihen lyhyen ja ytimekkään ohjeen, miten harjoitetta aletaan tekemään lapsen kanssa. Harjoite on ikätasoinen sisällöltään, mutta kysymysten asettelulta lapsille ominaisesta tavasta poikkeava. Myös kokonaisuudessaan korttien ohjeistusta kasvattajille oli vielä hyvä muokata heitä paremmin palvelevaksi. Suullinen palaute korttien tarpeellisuudesta, ulkoasusta ja monipuolisuudesta oli myönteistä. Testiin osallistuvalla ryhmältä annetaan vielä palautetta ja yhteenvetoa varten järjestetään palaveri.

8.3 Tarkistus- ja viimeistelyvaihe

Tuotoksen testauksen jälkeen minulle palautui laatimani palautekysely (liite 3) varhaiskasvattajilta. Tämän lisäksi järjestimme yhteenveto palaverin arviointia varten. Kävimme dialogista keskustelua toimeksiantajan ja varhaiskasvattajien kanssa. Palautteiden pohjalta kortit tuovat lisäarvoa ja uusia ideoita kasvattajan työn tueksi. Lasten Supersydänkorteissa näkyy hyvin kasvatustieteellinen teoreettinen tieto yhdistettynä käytännön erilaisiin toimintamalleihin yhdessä lasten kanssa. Korteissa esitetyt kysymykset herättävät lapsia ajattelemaan ja pohtimaan niin omia kuin toisten vahvuuksia ja toimintaa eri vuorovaikutustilanteissa. Korttien avulla muodostuu vastauksia myös kasvattajien esittämiin tarpeisiin esimerkiksi tunnekasvatukseen ja kaveritaitojen harjoitteluun ja opettamiseen liittyen. Kirjallisten ohjeiden lisäksi myös korttien kuvitus tukee vahvasti sekä lasta, että kasvattajaa yhteisellä keskustelun tai toiminnan hetkellä. Ohjeet ja kuvitukset ovat riittävän selkeitä kasvattajan omaksua sekä ottaa käyttöön lapsiryhmälle soveltuvien osien esimerkiksi jakamalla kortit eri teemoihin tai laittamalla ne myös esille arjen jokaisen erilaisen hetken tueksi. Korttien visuaalisuus oli lapsia innostavaa, moninaista ja motivoivaa. Supersankaruus teemana tukee lasta toimintaan sitoutumisessa. Lisäksi korttien kuvitukset vastaavat nykyhetken tarpeeseen moninaisia ihmisyyden malleja ja kuvanlukutaitoa tukien.

Kortit vastaavat hyvin tarkoitustaan ja ovat tarpeelliset tunne- ja vuorovaikutustaitoja harjoittelevien yli 3-vuotiaiden lasten kanssa. Lapsen Supersydänkortit, ja niiden käyttö varhaiskasvatuksessa tukee varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteutumista monesta eri näkökulmasta. Edellä mainitusta on näkyvissä erityisesti oppimiskäsityksen ydinasioita, toimintakulttuurin vuorovaikutusnäkökulmaa, oppimisen alueista osioita Minä ja meidän yhteisömme, Kielten rikas maailma sekä Ilmaisun monet muodot. Näiden lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laaja-alaisesta osaamisesta löytyvät ajattelun ja oppimisen taitojen, vuorovaikutuksen taitojen ja itsestä huolehtimisen taitojen kehittämistä. Kortit siis tukevat opinnäytetyön toimeksiantajan tuottamaa perustehtävää sekä siinä erityisesti valittuja toiminallisia painotuksia, kuten sensitiivistä kasvatuskemystä varhaiskasvatuksessa.

Korttien valmistuttua kortit annettiin päiväkodin käyttöön saatekirjeineen niin sähköisenä versiona kuin yhtenä tulostettuna ja laminoituna kappaleena. Viimeistelyvaiheessa viimeistelin raportin ja osallistuin opinnäytetyö ohjauksiin. Opinnäytetyöprosessi eteni konstruktivisen mallin mukaan (kuvio 3), joka valikoitui opinnäytetyöprosessiin koko prosessin etenemistä tukevien selkeiden vaiheiden vuoksi. Alun ideoinnista arviointiin asti opinnäytetyöprosessia ohjasi vuoropuhelu ja yhteydenpito toimeksiantajan ja varhaiskasvattajien kanssa.

9 Lasten Supersydänkortit

Tämän opinnäytetyön tuotoksena syntyi Lasten Supersydänkortit lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen ja hyvinvoinnin tukemiseen (liite 4). Materiaali koostuu 41 kortista, joista 34 on kaksipuolisia. Kortit on pakattu omaan säilytysrasiaan (kuva 2).

Kuva 2. Lasten Supersydänkortit pakattuna ja valmiina käyttöön. (Kuva: Johanna Niskanen)

Lasten Supersydänkortteihin valitut teemat on jaettu jokainen omaksi osiokseen. Kortit sisältävät Sydämen supervoimakortit (6kpl) ja siihen liittyen kuvia vahvuuksien tunnistamiseen ja Supersankarin hyvinvointikortit (5kpl) PERMA-teoriaan pohjautuen, joissa myös tekstin ohella on käytetty kuvia tukemaan keskustelua.

Näiden lisäksi mukana myös Sankarillakin on tunteet -kortit (6kpl) perustunteiden tunnistamiseen ja sanoittamiseen sekä Supersankariksi harjoitellaan -kortit (9kpl) tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen erilaisilla harjoitteilla. Materiaali sisältää myös leikattavat tunne- ja supersankarihahmo -kortit (4kpl) ja tunteiden säätelyyn liikennevalo -kortit (3kpl). Kortteja voidaan käyttää osa-alueittain, ja ne on jaoteltu eri pohjavärein helpottamaan korttien valintaa käytettävän teeman mukaan (kuva 3). Kortit on pääasiallisesti suunniteltu yli 3-vuotiaille.

Kuva 3. Lasten Supersydänkortit teemoittain. (Kuva: Johanna Niskanen)

Kortit sisältävät havainnollistavia kuvia ja osallistavia kysymyksiä, joiden tavoite on herättää keskustelua myönteisestä vuorovaikutuksesta ja hyvinvoinnista yhdessä lasten kanssa. Lasten Supersydänkorteilla lapsi oppii tunnistamaan omia ja toisen tunnetiloja sekä harjoittelee toisen asemaan asettumista. Korttien avulla lapsi oppii myös oivaltamaan omia vahvuuksiaan ja käyttämään supervoimiaan, kuten empatia, suvaitsevaisuus ja toimintaan sitoutuminen. Supersankaritekoja opitaan harjoittelemalla, ja supersydänkortit tarjoavat hauskan lasta osallistavan tavan vahvistaa lapsen vuorovaikutus- ja keskustelutaitoja sekä myönteistä suhtautumista itseän ja kaveriin. Korttien tekstit olen keksinyt itse lukuun ottamatta kahta korttia, joissa lähteet merkitty erikseen.

10 Pohdinta

10.1 Johtopäätökset

Varhaiskasvatuslakiin (540/2018) perustuen varhaiskasvatuksen keskeisimpinä tehtävinä on vahvistaa lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja ja tukea lapsen toimimista vertaisryhmässä ohjaten lapsia eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Toiminnallisen opinnäytetyöni tarkoitus oli tarjota myönteisiä vuorovaikutushetkiä, jotka tukevat lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja, myönteisyyttä itseään ja toisia kohtaan sekä hyvinvointia. Työn tavoitteena oli kehittää materiaalia varhaiskasvattajien työn tueksi lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluun ja hyvinvoinnin tukemiseen.

Konkreettisenä tuotoksena valmistuneet Lasten Supersydänkortit tukevat niin opinnäytetyön toimeksiantajan tuottamaa perustehtävää sekä siinä valittuja toiminnallisia painotuksia, kuten kasvattajan sensitiivistä kasvatuskäytäntöä ja työotetta sekä vahvuuspedagogista suunnittelua ja toimintaa. Varhaiskasvatusyksikkö Violanpuiston toiminnassa on myös vahvasti esillä kaveritaidot ja kiusaamisen ehkäisy ja toimintakulttuurin ytimessä oppiva yhteisö, jossa kannustetaan hyvään leikkiin, vuorovaikutukseen ja osallisuuteen. (Helsinki 2021.) Lasten Supersydänkortteja hyödyntämällä kasvattajat pystyvät vastaamaan edellä mainittuihin kohtiin sekä varhaiskasvatuslain (540/2018) määrittämään tehtävään lasten vuorovaikutustaitojen tukemisesta.

Positiivisen pedagogiikan tavoitteet ovat hyvin samankaltaiset varhaiskasvatuslain määrittelemien tavoitteiden kanssa, ja näin ollen on vahvistamassa ja täydentämässä tavoitteellista varhaiskasvatusta. Lapset sekä aikuiset hyötyvät positiivisen pedagogiikan menetelmistä. (Leskisenoja 2019, 9, 39.) Leskisenojan (2019) mukaan aikuisen positiivisilla toimintatavoilla myös lapset omaksuvat myönteisen tavan toimia. Tämä luo ryhmään lämpimän ja hyväksyvän ilmapiirin. Aikuisten huomattessa hyvän, lapsetkin alkavat huomaamaan sitä. Aikuisten antamalla kehuilla ja kiitoksilla lapset oppivat huomaamaan myös toistensa onnistumiset omiensa lisäksi. (Leskisenoja 2019, 49–51.) Lasten Supersydänkortit on

suunniteltu ja toteutettu niin, että lapset pääsevät keskustelujen ja toiminnallisten tehtävien kautta osalliseksi ja kehittämään vuorovaikutustaitojaan ja myönteistä suhtautumista itseen ja toiseen samalla edistäen omaa ja koko ryhmän hyvinvointia. Lasten Supersydänkorttien avulla lapsi oppii oivaltamaan ja käyttämään omia vahvuuksiaan sekä huomaamaan itsessä ja toisessa hyvän. Lasten Supersydänkorttien aihe, teemat ja kuvitus ovat valikoidusti rakennettu sillä ajatuksella, että kasvattajat pääsevät tämän pedagogisen suuntauksen raamittamana tavoitteellisesti lisäämään myönteisyyttä, positiivisia kokemuksia ja hyvinvointia kannustavalla ja kaikki tunteet sallivalla tavalla. Samalla ajatuksella ja korttien teemoja tukemassa esiintyvän supersankarin avulla lapset innostuvat toimimaan ja harjoittelemaan vuorovaikutustaitojaan.

Lasten Supersydänkorttien teemojen ja harjoitteiden avulla tavoitteena on tukea lapsen hyvinvointia. Hyvinvointi vaikuttaa myönteisesti niin lapsiin kuin aikuisiin. Sosiaalisten suhteiden luominen ja stressaavista tilanteista paremmin selviytyminen, sinnikkyys, yhteistyökykyisyys ja avuliaisuus, hyvätahtoisuus ja asiallinen käyttäytyminen on suorassa yhteydessä lapsen onnellisuuteen ja hyvinvointiin. Lapsuusvuosien emotionaalinen hyvinvointi ennustaa myös kasvamista onnellisemmaksi ja tasapainoisemmaksi aikuiseksi. (Leskisenoja 2019, 22.) Rajusti kasvavien mielenterveysongelmien pohjalta Seligmanin luoma termi positive education eli positiivinen kasvatusta nousi esiin painottamaan hänen ajatustaan hyvinvoinnin opettamisen tarpeellisuudesta perinteisten kouluaineiden rinnalla. Tähän huolestuttavaan globaaliin huolenaiheeseen vastaten on tärkeää opettaa lapselle keinoja, joiden avulla he itse kykenevät aktiivisesti edistämään omaa hyvinvointiaan. (Leskisenoja 2019, 22-23.)

Opinnäytetyöni on tärkeä ja ajankohtainen aiheeltaan ja materiaalin monipuolisuus mahdollistaa hyvin vuorovaikutustaitojen harjoittamisen, niin myönteisten kuin kielteistenkin tunteiden sallimisen ja lapsen hyvinvoinnin tukemisen. Lasten Supersydänkorttien mukana tulevien ohjeiden avulla kasvattajan on helppo käyttää kortteja arjen eri tilanteissa ja toiminnoissa.

Opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen pyrin löytämään monipuolisesti tietoa positiivisen pedagogiikan mahdollisuuksista varhaiskasvatuksessa ja lasten

tunne- ja vuorovaikutustaidoista ja hyvinvoinnista sekä niiden edellytyksistä lapsen kasvussa ja kehityksessä. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys tukee opinnäytetyölle asetettua tarkoitusta ja tavoitetta. Yhtenä kantavana teemana opinnäytetyölle ja asettamalleni tavoitteelle on tuoda esiin positiivisen kasvatuksen ja kasvattajan roolin merkitystä sekä koko työyhteisön vastuuta lasten sosioemotionaalisen kasvun ja hyvinvoinnin vahvistamisessa. Lapsi saa koko elämänsä ajaksi voimavaroja, kun hän saa myönteisiä kokemuksia vuorovaikutussuhteista. Lapsella on tarve tulla kuulluksi ja nähdyksi. Aikuisella on velvollisuus vastata tähän tarpeeseen. (Leskisenoja 2019, 111–113.)

Opinnäytetyöprosessi oli vaativa, mutta sujui Salosen (2013) konstruktivisen mallin vaiheistuksia hyödyntäen. Osallistamisen keinoin sain Violanpuiston varhaiskasvattajilta tietoa heidän työstään ja tarpeistaan, ja vastasin tähän kehittämistarpeeseen Lasten Supersydänkorttien avulla. Palautteen perusteella Lasten Supersydänkorttien koettiin tuovan lisäarvoa ja uusia ideoita kasvattajan työn tueksi sekä herättävän lapsia ajattelemaan ja pohtimaan niin omia kuin toisten vahvuuksia ja toimintaa eri vuorovaikutustilanteissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat vahvistamaan lasten hyvinvointia, myönteisiä tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä vertaisryhmän merkitystä ja yhteisöön kuulumisen kokemuksia lapsen osallisuuden ja oppimisen kannalta keskeisenä asiana (Opetushallitus 2018, 25, 28-29). Koko opinnäytetyöprosessia refleктоimalla ja Lasten Supersydänkorteista saadun palautteen perusteella voidaan todeta, että opinnäytetyö vastasi sille asettamia tavoitteita. Onnistuin suunnittelemaan ja toteuttamaan toimivan ja tarpeellisen materiaalin lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi.

Ennen kaikkea positiivinen pedagogiikka on hyvinvoinnin edistämistä. Millainen olisikaan yhteiskuntamme, jos se rakentuisi hyvän huomaamisen, yhteisöllisyyden ja toisista välittämisen varaan? Varhaiskasvatuksessa voimme luoda pohjan hyvinvoinnille ja uudentalaiselle kasvatuskulttuurille sekä toteuttaa positiivisen psykologian näkemyksiä hyvän lisäämisestä. Seligmanin mukaan hyvinvointi on jokaisen lapsen syntymäoikeus. Positiivisen pedagogiikan avulla tämä lause voidaan muuttaa sanoista teoiksi. (Leskisenoja 2019, 41, 60.)

10.2 Luotettavuus ja eettisyys

Hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä lähtökohtia on rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus. Tutkimus suunnitellaan ja toteutetaan, ja siitä raportoidaan vaatimusten edellyttämällä tavalla. Tiedonhankintamenetelmät tulee olla eettisesti kestäviä ja tulokset esitettävä vastuullisesti ja avoimesti kaikissa tutkimuksissa ja niihin verrattavissa olevissa töissä. Toisten tutkijoiden tekemää työtä kunnioitetaan ja heidän julkaisuihinsa viitataan asianmukaisella tavalla. Tutkimuksia tehdessä hyvään eettiseen käytäntöön kuuluvat asianmukaisesti hankitut luvat. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Kehittämistoiminnassa luotettavuus tarkoittaa käyttökelpoisuutta ja syntyvän tiedon täytyy olla todenmukaista ja hyödyllistä (Toikko & Rantanen 2009, 121). Toiminnallisen opinnäytetyön luotettavuuden edellytyksenä on opinnäytetyön raportin kirjoittajan rehellisyys ja lähdekriittisyys, sillä tarkastelun alla on kirjoittajan tutkimuksessa tekemät ratkaisut, valinnat ja teot (Vilka 2015, 197). Huolellisesti tehty lähdeluettelo lisää luotettavuutta (Vilka & Airaksinen 2003, 58). Kehittämistoiminnassa toimijoiden ja kehittäjien sitoutuminen toimintaan parantavat aineistojen, metodin ja tuotosten luotettavuutta (Toikko & Rantanen 2009, 124).

Kehittämistoiminnassa on olennaista pohtia ja kirjoittaa auki, kenen intresseistä lähtien kehittämistä tehdään, koska kehittämisellä tavoitellaan muutosta ja muutos on vahvasti sidoksissa erilaisiin intresseihin. Kriittisessä kehittämisessä pyritään tuomaan esiin kaikkien toimijoiden ja osallisten ääni. Kehittäminen on myös reflektiivinen prosessi, jossa käytännön toiminta ja analyttinen erittely vuorottelevat. Eri toimijoiden aktiivinen ja tasavertainen osallistuminen synnyttää dialogin, jota reflektiivisyys edellyttää. (Toikko & Rantanen 2009, 130, 165–168.) Vaikka valitsin opinnäytetyön aiheen oman mielenkiinnon mukaan, sitä ohjasi myös toimeksiantajan tarpeet ja varhaiskasvattajien osallistaminen. Keskustelut toimijoiden välillä ja opinnäytetyöprosessin jatkuva reflektointi tukee myös opinnäytetyön luotettavuutta. Kävin useita keskusteluja, ideoiden ja ajatusten vaihtoa toimeksiantajan ja päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajien ja lastenhoitajien kanssa. Varhaiskasvattajien osallistaminen materiaalin suunnitteluun ja testaamiseen kasvatti tuotoksen hyödynnettävyyttä ja käytettävyyttä. Kehittämistoiminnassa

tieto mielletään todeksi, jos se on käyttökelpoista. (Toikko & Rantanen 2009, 125).

Koko opinnäytetyöprosessin ajan pidin oppimispäiväkirjaa, jotta pystyn reflektimaan opinnäytetyöni prosessin vaiheita koko ajan. Opinnäytetyöni raportissa kuvaan prosessin eri vaiheet ja avaan ne lukijalle ymmärrettäväksi ja hyödynnettäväksi. Opinnäytetyöni aiheelle oli tarvetta päiväkodissa, joten aiheeseen paneutuminen lähdekriittisesti ja monipuolisesti oli raporttini tärkeitä lähtökohtia. Tämän lisäksi olin tarkka lähteiden kirjaamisessa, viittauksien asianmukaisuudessa ja pyrin käyttämään mahdollisimman ajantasaisia, vanhimmillaan 2000-luvun alun teoksia lähdemateriaalina. Pyrin kirjaamaan lähteet huolellisesti alusta alkaen.

Kirjallisen opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen allekirjoitimme tutkimusluvut ja toimeksiantosopimuksen. Korteja testattiin päiväkodin lapsiryhmän kanssa, joten lasten vanhemmilta pyysin kirjallisella suostumuksella ja huoltajan tiedotteella luvan lasten osallistumiseen korttien testaukseen (liite 2). Tiedotteessa avasin heille materiaalin käyttötarkoitusta ja lasten roolia materiaalin testaajina. Suostumusluvut allekirjoitettiin ja palautettiin ryhmään.

10.3 Ammatillinen kasvu

Luovana persoonana ja taiteen kandidaatin tutkinnon suorittaneena halusin toteuttaa itseäni ja käyttää luovuuttani suunnittelemalla uutta ja visuaalista materiaalia varhaiskasvattajien työn tueksi. Tästä syystä halusin tehdä toiminnallisen opinnäytetyön ja siihen tuotoksena lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoihin ja hyvinvointiin liittyvää materiaalia varhaiskasvattajan työn tueksi.

Opinnäytetyöprosessin aikana olen kasvanut ammatillisesti. Erityisesti tietoisuuteni tunne- ja vuorovaikutustaidoista, hyvinvoinnin edellytyksistä ja positiivisen pedagogiikan mahdollisuuksista ovat päässeet kehittymään. Opinnäytetyön avulla sain syvennettyä teoretietoasi asioista, jotka vaikuttavat lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittymiseen, ja kuinka suuri rooli näiden taitojen oppimisella on monien haasteiden ennaltaehkäisyssä. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen

opettamisen keinot olivat itselleni tulleet osittain jo tutuksi ennen opinnäytetyöprosessia, mutta nyt koen saaneeni paljon lisää tietoa ja ideoita niiden toteuttamiseen varhaiskasvatuksen arjessa. Aihe motivoi minua opinnäytetyön alusta loppuun asti, koska tiedän ammattitaidon kehittyvän ainoastaan kokemuksen ja ikuisen itsensä kehittämisen avulla. Halusin oppia tunne- ja vuorovaikutustaidoista kokonaisvaltaisesti ja kehittää itseäni ja tarinaani niin positiivisen kasvatuskäsityksen omaavana varhaiskasvatuksen opettajana kuin yleisesti yhteiskunnan jäsenenä.

Koen onnistuneeni konkreettisen työväliseen toteutuksessa, jonka ohjeilla on helppo lähteä tukemaan lasten sosioemotionaalisia taitoja. Yhteistyö Violanpuiston päiväkodin kanssa kasvatti ammatillisuuttani, kun pääsin osallistamisen kautta luomaan heille toimivan ja varhaiskasvattajien työtä tukevan työväliseen. Toivon korttien tulevan heille aktiiviseen käyttöön. Yhteistyömme oli luontevaa, vuorovaikutuksellista ja keskustelevaa. Aiheeseen perehtyminen hyödyttää myös omaa työskentelyäni varhaiskasvatuksessa. Haluan jatkossakin kehittää lapsia osallistavaa ja varhaiskasvattajien työtä kehittävää materiaalia. Tämän vaativan ja opettavaisen prosessin läpikäyneenä ja myönteisen palautteen perusteella on huojentavaa todeta opinnäytetyön palvelevan ei vain omaa kehitystäni vaan laajempaa tarkoitustaan, työelämää aina aikuisesta lapseen.

10.4 Jatkokehittämisideat

Aiheen laajuuden vuoksi jatkokehitysideoita voisi olla monia, joita lähestyä esimerkiksi eri näkökulmista. Opinnäytetyötä voisi jatkojalostaa erityyppisillä harjoitteilla, teemoilla ja toteutustavoilla. Oma haaveeni olisi jatkaa samaa supersankariseikkailua kuvittamalla, kirjoittamalla ja painattamalla tunne- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvä satukirja. Positiivinen pedagogiikka on kasvatuskäsitys, joka vahvistaa hyvinvointia ja uskoa itseensä ja omiin kykyihinsä ja taitoihin. On siis sanomattakin selvää, että positiivisen pedagogiikan ja myönteisen vuorovaikutuksen merkitystä lapsen kehityksen tukena tulee korostaa. Toivoisin näkeväni opinnäytetyön ja Lasten Supersydänkorttien hyödyntävän toimijoita ja mahdollisuutta myös käyttöön alueen muissa varhaiskasvatuksen yksiköissä tai muussa lasten kanssa tehtävässä työssä, kuten perhetyössä tai vaikka kotona perheen kesken.

Aihetta voisi käyttää työyhteisöjen hyvinvoinnin suunnittelussa ja toteuttamalla materiaalia esimerkiksi varhaiskasvattajien omaan käyttöön tiimipalaveriinkin.

Lähteet

- Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteen, lämpimän vuorovaikutuksen kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ahonen, L. 2018. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Arola, S. & Ihanainen, E. 2021. Tunne- ja vuorovaikutuskasvatusta varhaiskasvatukseen. Opas varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021121726662>. 12.1.2022.
- Bomström, J. & Määttä N. 2021. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Tornio: Lapin ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202105138613>. 21.1.2022.
- Carney, M.M. 2012. Attachment Theory. Teoksessa: Thyer, B.A., Dulmus, C.N. & Sowers, K.M.: Human Behavior in the Social Environment: Theories for Social Work Practice. Canada: Wiley. 165–184.
- Helsinki 2021. Violanpuiston päiväkoti. <https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KasKo/paivakodit/violanpuisto/violanpuisto-tosu.pdf>. 11.11.2021.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 22. painos. Jyväskylä: Tammi
- Jalovaara, E. 2005. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Tampere: Pilot kustannus
- Kalliala, M. 2020. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Turenki: Hansaprint Oy.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Koivisto, P. 2007. ”Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa: päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta
- Koivunen, P-L. 2013. Hyvä päivähoito – työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: Bookwell Oy.
- Koivunen, P-L., Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Leskisenoja, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Toteuta käytännössä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A., & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: Sanoma Pro Oy
- Nieminen, C. 2020. Kaveri- ja tunnetaidot tutuksi!: Työväline varhaiskasvattajille 3-5 -vuotiaiden lasten vuorovaikutustaitojen harjoitteluun. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020052915415>. 22.1.2022.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppala, I. 2018. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ojanen, T., Ritmala, M., Siven, T., Vihunen, R., Vilen, M. 2011. Lapsen aika. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Opetushallitus 2020a. Mitä on varhaiskasvatus? <https://www.oph.fi/fi/koulutusja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>. 8.10.2021.

- Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2018.pdf. 19.2.2022.
- Opetushallitus 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pähkinänkuoressa. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-pahkinankuoressa#>. 30.4.2022.
- Pessi, A., Martela, F ja Paakkanen, M. 2017. Myötätunnon mullistava voima. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Puura, K. 2019. Näin kasvatat lapsestasi mukavan aikuisen. Helsinki: WSOY.
- Ranta, S. Positiivinen pedagogiikka suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, 2020. Taitotalo PrintOne. 1.5.2022.
- Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Juva: Bookwell Oy.
- Salo, S. 2012. Emotionaalisen saatavilla olon lisääminen päivähoidossa. Teoksessa: K. Kanninen & A. Sigfrids (toim.) Tunne minut!: Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus. 91 - 102.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Turun ammattikorkeakoulu. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>. 26.1.2022.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-7732-4>. 9.2.2022.
- Toivakka, S & Maasola, M. 2011. Itsetunto kohdalleen! Harjoituksia itsetuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen. PS- Kustannus. Juva: Bookwell Oy.
- Trogen, T. 2020. Positiivinen kasvatusta. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. 12.04.2022.
- Uusitalo-Malmivaara, L. 2015. Positiivisen psykologian voima. Juva: PS-kustannus.
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2017. Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luonteenvahvuutensa. Juva: PS-kustannus.
- Varhaiskasvatustalaki 540/2018.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

KYSELY VARHAISKASVATTAJILLE

Antamiasi vastauksia lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelusta hyödynnetään ammattikorkeakoulun opinnäytetyön tekemisessä. Opinnäytetyössä selvitetään myönteisen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin vaikutuksia ja niiden tukemista lapsen kasvussa ja kehityksessä.

Vastaukset käsitellään anonyymisti, eikä niitä hyödynnetä muuhun tarkoitukseen. Palautus 14.3 mennessä.

1. Mitkä asiat koet tärkeänä lapsen myönteisten vuorovaikutustaitojen ja henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukemisessa?

2. Onko ryhmässänne jo käytössä jotain materiaalia vuorovaikutustaitojen harjoitteluun liittyen? Jos on, niin minkälaista?

3. Minkälaisia teemoja/sisältöä toivoisit lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja kehittävään materiaaliin?

4. Näkökö positiivinen pedagogiikka ryhmässänne Eliisa Leskisenojan määritelmää ja Martin Seligmanin hyvinvointi -teoriaa (PERMA-teoriaa) hyödyntäen? Jos niin, kerrotko miten ja minkälaisissa tilanteissa?

LÄMMIN KIITOS VASTAUKSISTASI!

TIEDOTE HUOLTAJILLE

Hei!

Olen Johanna Niskanen ja viimeistelen Sosionomi (AMK)-tutkintoa Karelia-ammattikorkeakoulussa. Teen opinnäytetyöni Helsingin kaupungin Päiväkotiviolaan käyttööseen. Opinnäytetyöni tarkoituksena on mahdollistaa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöön myönteisiä vuorovaikutushetkiä, jotka tukevat lapsen hyvinvointia sekä myönteisyyttä itseään ja toisia kohtaan. Opinnäytetyön tuotoksena kehitän varhaiskasvatuksen työntekijöiden työvälineeksi toiminnalliset kortit vahvistamaan myönteistä ilmapiiriä, lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja, omien vahvuuksien tunnistamista ja niiden käyttämistä. Kehitän kortteja kevään 2022 aikana, jonka jälkeen luovutan kortit päiväkodin käyttööseen.

Opinnäytetyöni julkaistaan julkisena asiakirjana Theseus-tietokannassa. Pyydän suostumustanne lapsenne osallistumiseksi korttien testaamiseen Tokio -ryhmässä keväällä 2022. Allekirjoittamalla suostumuksen lapsenne saa osallistua korttien testaukseen. Jos teillä herää kysymyksiä, minuun voi olla yhteydessä sähköpostitse: johanna.niskanen@edu.karelia.fi.

Ystävällisin terveisin

Johanna Niskanen

Huoltajan suostumus lapsen osallistumisesta korttien kokeiluun

Lapseni _____ saa osallistua
Violanpuiston päiväkodissa korttien kokeiluun.

Lapsen huoltajan allekirjoitus

_____ / _____ / 2022.

Paikka ja aika

Palautus 23.3.2022 mennessä Tokio -ryhmään

PALAUTELOMAKE VARHAISKASVATTAJILLE

1. Antaako keskustelu- ja toimintakortit uusia ideoita lasten myönteisten vuorovaikutustaitojen tukemiseen? Jos, niin minkälaisia?

2. Miten keskustelu- ja toimintakortit auttavat mielestäsi lasten myönteisten vuorovaikutustaitojen kehittymistä?

3. Miten koit korttien visuaalisuuden, tarpeellisuuden ja soveltuvuuden ikäryhmälle?

4. Tuleeko mieleesi kehittämisideoita?

5. Vapaa sana!

LÄMMIN KIITOS PALAUTTEESTASI!

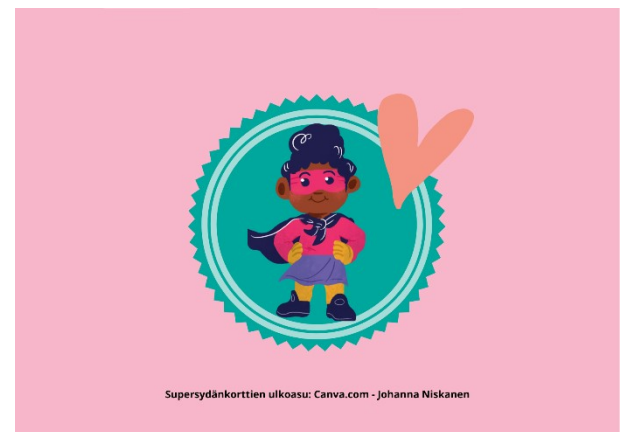
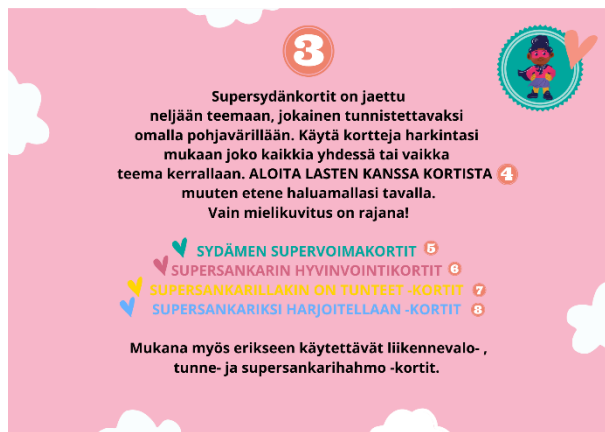
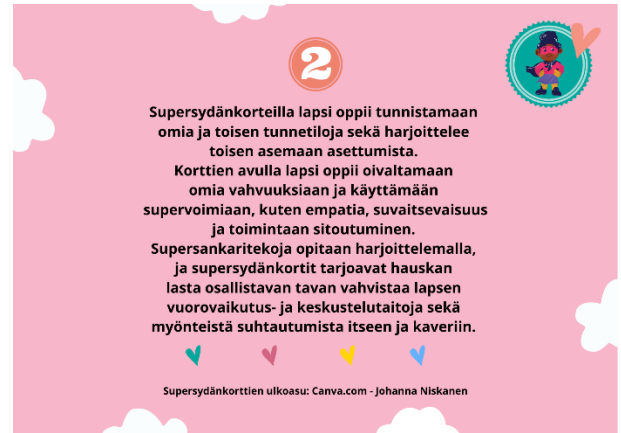
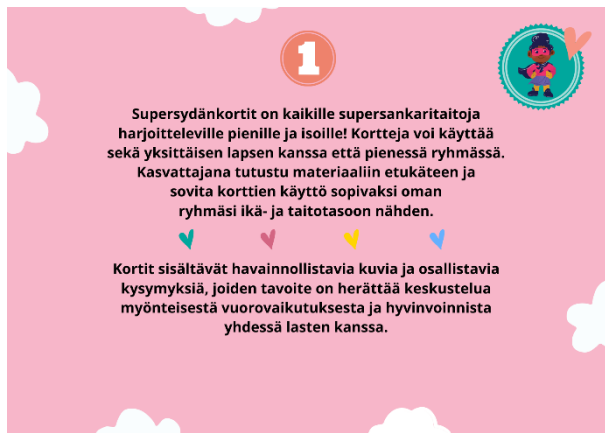
Hyvät kasvattajat!

Kädessänne on Lasten Supersydänkortit työnne tueksi lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluun ja hyvinvoinnin tukemiseen. Kortit on tehty osana Sosionomi AMK opinnäytetyötä. Liitteenä olevat kortit ovat kopiot alkuperäisistä 148x105mm kokoisista korteista. Kortit voi laminoida kaksipuoleisiksi. Korttiparit on valmiiksi aseteltu vierekkäin. Kortit liite 4 sivuilla 14-16 ovat tarkoitettu leikattavaksi.

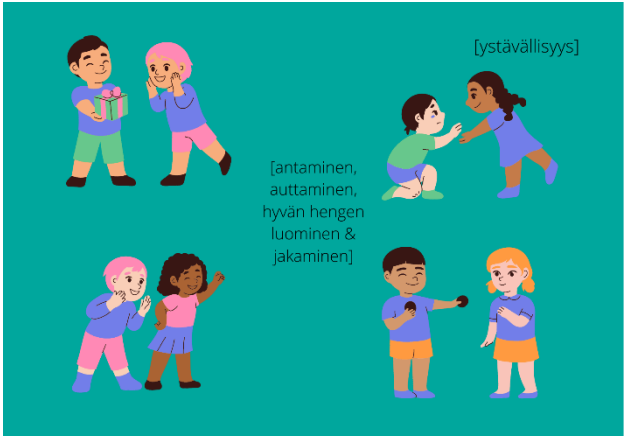
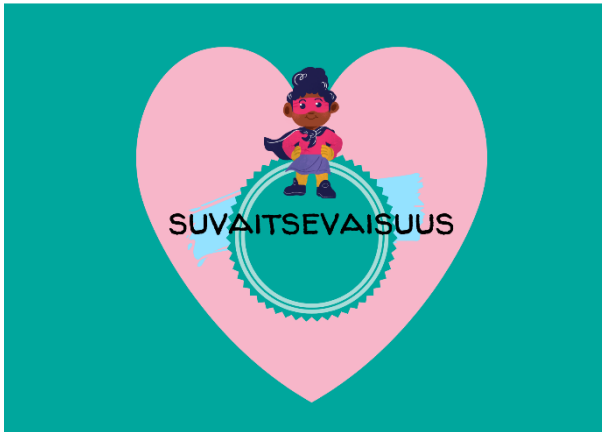
Kortit sisältävät neljä eri osa-alueetta: Sydämen supervoimakortit, Supersankarin hyvinvointikortit, Sankarillakin on tunteet -kortit ja Supersankariksi harjoitellaan -kortit. Tämän lisäksi korteissa on mukana tunnekortit, supersankarihahmot ja liikennevalokortit. Korteissa käytetyt kysymykset ja tekstit ovat suuntaviittoja, joiden tarkoituksena on tukea työtänne herätellessänne lapsia keskusteluun tunteista, taidoista, vahvuuksista ja myötätuntoisesta kohtaamisesta. Keskustelu ja havainnoitavat kuvat on oiva tapa osallistaa lapsia vuorovaikutustaitojen kehittämisessä. Korttien kautta keskustelua voi viedä moneen eri suuntaan ja käyttää niitä juuri sinulle ja ryhmällesi parhaalla mahdollisella tavalla. Voit käyttää kortteja joko pilkotusti tai koko korttipakkaa kerrallaan. Ohjeet ovat mukana korteissa.

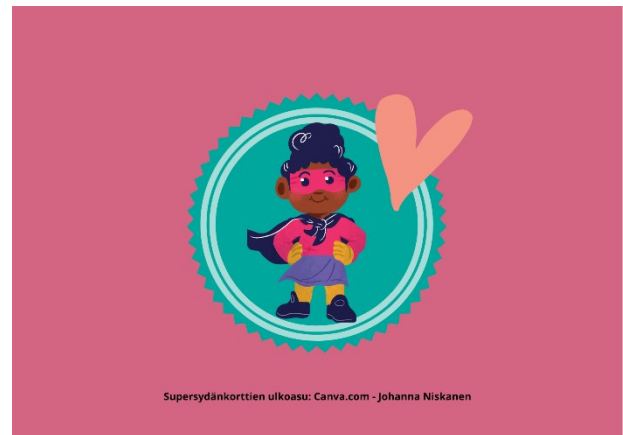
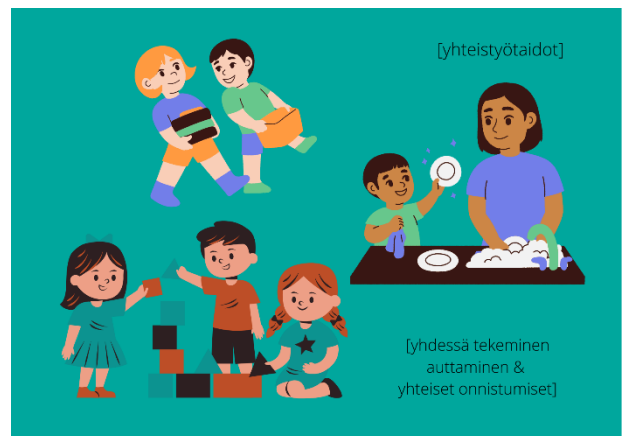
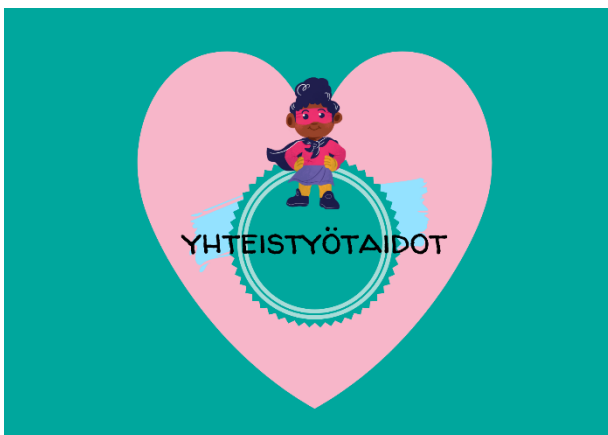
Ota lapsi mukaan supersankariseikkailuun ja heittäydy mukaan kokeilemaan supersankaritekoja!

Merkityksellisiä ja myönteisiä vuorovaikutushetkiä!

MYÖNTEISET TUNTEET

TOIVEIKKUUS, ILO, RAKKAUS, MYÖTÄTUNTO, INNOSTUS, TURVALLISUUDEN TUNNE, TYTYVÄISYYS JA KIITOLLISUUS

[myönteiset tunteet]

SUPERSYDÄNSANKARILLA ON TAITO ILOITA YHDESSÄ JA TOISTEN PUOLESTA. SE LUO ME-HENKEÄ JA TURVALLISTA ILMAPIIRIÄ.

SUPERTÄRKEÄ TEHTÄVÄNI ON HYMYILLÄ JA HUOLEHTIA, ETTÄ KAIKILLA ON KIVA OLLA! OSAATKO NIMETÄ KIVOJA TUNTEITA? JAA NIITÄ MUILLE JA KERRO MITEN SINÄ OLET KIVA KAVERI.

KERRO JOTAIN SUPERKIVAA VALITSEMASTASI KAVERISTA RYHMÄSSÄ, KYSY MYÖS MITÄ HÄNELLE KUULUU?

TOIMINTAAN SITOUTUMINEN

TAVOITTELE UPPOUTUMISEN TAITOJA LYHYILLÄ MINDFULNESS -HARJOITTEILLA. SE VAHVISTAA MYÖS MYÖTÄTUNTOA JA AUTTAA ITSESÄÄTELYSSÄ.

[toimintaan sitoutuminen]

SUPERSYDÄNSANKARINA JAKSAN KESKITTYÄ JA SITOUTUA TEKEMISIINI JA NAUTIN SIITÄ MYÖS, KUN TAITONI JA TEHTÄVÄN HAASTEELLISUUS ON TASAPAINOSSA. SILLE ON HASSU NIMIKIN, NIMITTÄIN FLOW!

SUPERVOIMANI ON SILLOIN SINNIKKYYS. MISSÄ ASIASSA SINÄ OLET JAKSANUT OLLA SINNIKÄS? MIKÄ SIIHEN AUTTOI?

VÄLITTÄVÄT IHMISSUHTEET

YSTÄVÄLLISYYDEN TAITOJA PITÄÄ OPETELTA. "KÄRÄYTÄ KAVERI", KUN HUOMAAT YSTÄVÄLLISEN TEON! MUISTA HUOMIOIDA TOISTEN TARPEET!

[välittävät ihmissuhteet]

JOTTA PYSTYN SUORITTAMAAN KAIKKEIN TÄRKEIMMÄN SUPERSYDÄNSANKARITEKONI, MINULLA ON TAITO VÄLITTÄÄ MUISTA. OLEN LEMPEÄ JA YSTÄVÄLLINEN. MINULLA ON RAKKAUDEN SUPERVOIMIA!

MILLAISET TEOT JA SANAT OVAT SINUSTA RAKKAUTTA? MITEN SINÄ OSOITAT TOISELLE, ETTÄ VÄLITÄ? NÄYTÄ SE VIERUSTOVERILLE! KEKSIKÄÄ YHDESSÄ TAPA VÄLITTÄÄ MYÖS SOVITTELUKESKUSTELUUN.

MERKITYKSELISYYS

OMAN MIELIPITEEN ILMAISUA,
OMIA VALINTOJA JA
OMA-ALOITTEISUUTTA
VOI HARJOITELLA - NE ON TÄRKEITÄ
OSALLISUUDEN TAITOJA!

[merkityksellisyys]

SUPERSYDÄNSANKARINA NÄEN
MITEN IHANA JA TÄRKEÄ
OLEN JUURI TÄLLAISENA!
TÄTÄ TAITOA OPIN TOISTEN
IHMISTEN KANSSA. OPETTELEN SILLOIN MYÖS,
MITÄ VAHUUKSIA MINUSTA LÖYTYY.
OSAATKO NIMETÄ NIITÄ? KERRO NE ÄÄNEEN!

POHTIKAA MYÖS YHDESSÄ, MIKÄ ON RYHMÄNNE
YHTEINEN SUPERVOIMA? KEKSIKÄÄ SIIHEN SOPIVA
SUPERSANKARIASENTO JA NÄYTTÄKÄÄ SE!
MUISTA SANOA ITSELLESI:
"OLEN SUPERIHANA!"

SAAVUTTAMINEN

OLETKO TÄNÄÄN KOKENUT TÄHTIHETKIÄ?
MYÖNTEISEN SUHTAUTUMISTAVAN
SIEMENISTÄ KASVAA PARHAANSA
YRITTÄVÄ LAPSI. TAVOITTEIDEN
ASETTAMISTA ON HYVÄ OPETELLA.

[saavuttaminen]

SUPERVOIMANI ON OPPIMISEN ILO JA KANNUSTAMISEN
TAITO. HUOMAAN YRITTÄMISEN JA ONNISTUMISEN JA
KERRON SEN MIELELLÄNI ÄÄNEEN.
SUPERPEUKUANIKIN JAAN MIELELLÄNI!

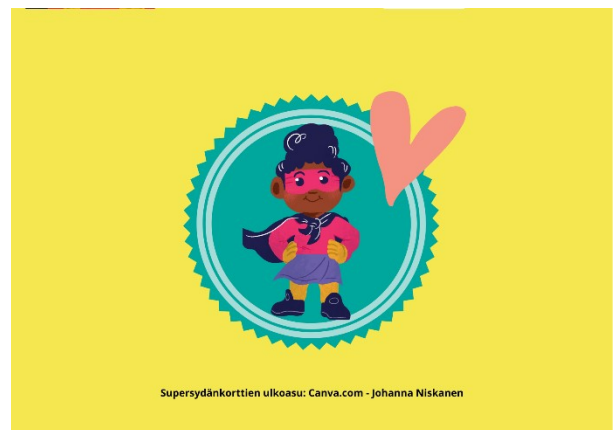
KERRO, MITÄ SINÄ OLET VIIMEKSI OPPINUT. KEHU MYÖS
VIERUSKAVERIA JA KERRO, MISSÄ HÄN ON TAITAVA.
ANNA SIITÄ PEUKKU TAI HEITTÄKÄÄ YLÄFEMMAT!

7

SAVONMAAN KORTIT OSA TAVOITTEIDEN KORTIT

Kerro lapselle kuudesta kortista
esiintyvistä perustunteesta.
Pohtikaa yhdessä kuvien pohjalta
korttien kysymyksiä.
Tarvittaessa käytetään keskustelun
tukena sydämen supervoimakortteja.

SUPER!

Supersydänkorttien ulkoasu: Canva.com - Johanna Niskanen

[ilo]

[Jaa iloasi eteen päin nauramalla, se tarttuu! Tanssiakin voi! Muista jakamalla ilo kaksinkertaistuu!]

MITÄ VOISI TEHDÄ KUN ON ILOINEN?

[Mitä sydämen supervoimia voisi käyttää ja miten, kun huomaa, että itse tai kaveri tuntee näin?]

[viha]

[Mikä rauhoittaa sinua? Auttaisiko halaus, syyli tai höyhenellä silitys, keksitkö muita keinoja?]

MITÄ VOISI TEHDÄ KUN VIHASTUTTAA?

[Mitä sydämen supervoimia voisi käyttää ja miten, kun huomaa, että itse tai kaveri tuntee näin?]

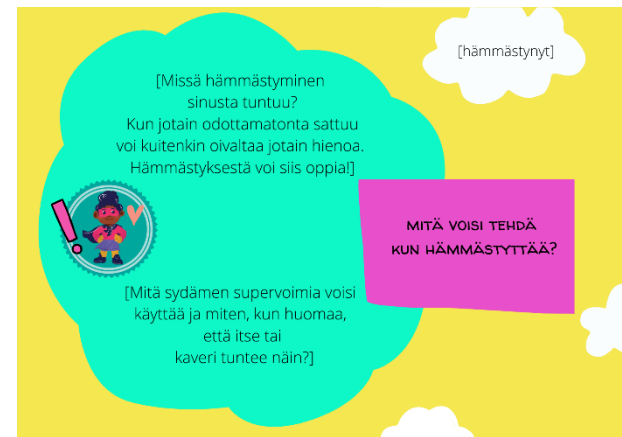
[pelko]

[Aikuiselle kertominen auttaa jo paljon, entäpä jos piirtäisit pelkosi? Kokeilkaa yhdessä Meritähti hengitystä!]

MITÄ VOISI TEHDÄ KUN PELOTTAA?

[Mitä sydämen supervoimia voisi käyttää ja miten, kun huomaa, että itse tai kaveri tuntee näin?]

[Rauhoita hetket]

Opettele lasten kanssa etukäteen ennen tunnekuohuja useita kertoja, jotta lapsi pystyy käyttämään taitoa suuttumuksen hetkellä. Oma käsi on kätevä väline, joka ohjaa toimintaa ja auttaa keskittymään liikkeeseen.

Piirrä itse yhdellä sormella toisen käden ääri viivoja:
Sisäänhengitys: nouse sormen päähän
Uloshengitys: laskeudu alas
Käy kaikki sormet läpi ja tarvittaessa lähde takaisin päin, kun saavutat kämmenen.

**MERITÄHTI
HENGITYS-
HARJOITUS**

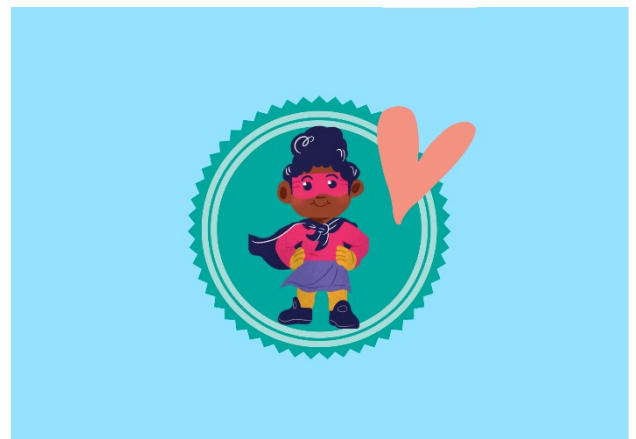

[Hyvää tulee vahvistaa!]

Pohtikaa ryhmän yhteisiä onnistumisia, vahvuuksia ja supersankaritekoja. Tämän jälkeen, keksikää seitsemälle supersankari-ystävälleni supernimet ja esiin nousseista asioista supervoimat, esimerkiksi reiluus tai toisten huomiointi. Bongaa näitä päivän mittaan ja nosta supersankarin kuva esille. Laske montako supersankaritekoja tuli tehtyä.

**SUPERSANKAREITA
JA SUPERTEKOJA**

[Käy erilliset liikennevalokortit läpi lasten kanssa useamman kerran, jotta ne hyödyttävät lasta ennen tunnekuohuja]

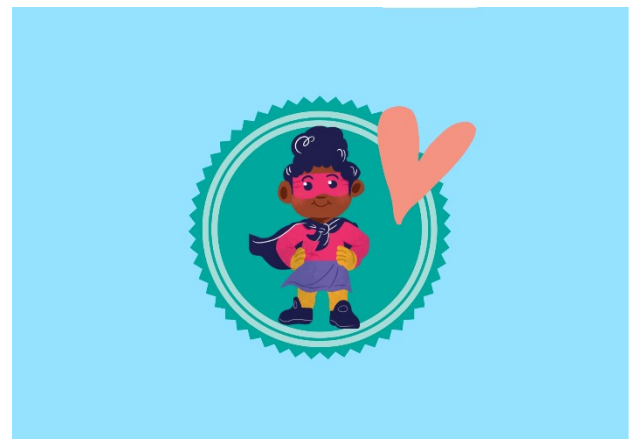
Liikennevalotekniikalla lapset oppivat säätämään tunteitaan ja tunnistamaan impulsiivisuustasansa.

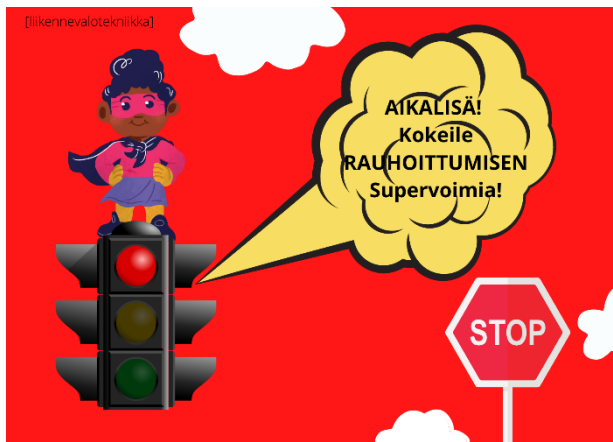
Värit toimivat esimerkkinä ja auttavat lasta ajattelemaan ennen tekoja ja toimintaa.

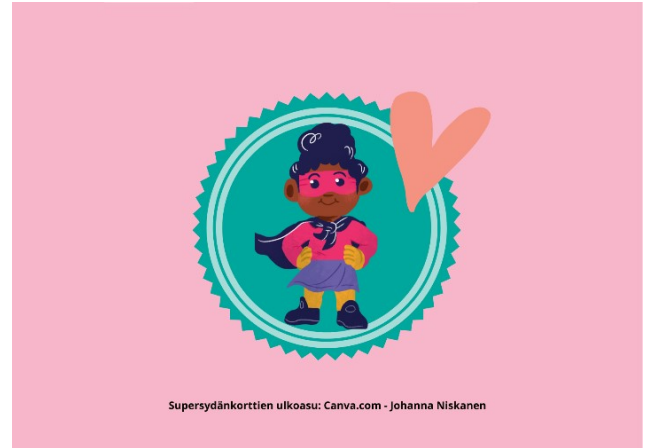
[Isää vinkkejä liikennevalokorteissa]

**ITSEHILLINTÄKÄINÖNÄ
LIKENNEVALOTEKNIIKKA**

[ilo]

[viha]

[pelko]

[suru]

[inho]

[hämmästynyt]

